

KULTÚRA

ROČNÍK XV. – č. 8

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

18. APRÍLA 2012

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20 €

Nielen na Slovensku, ale aj vo viacerých európskych štátoch politický vývoj v posledných desaťročiach vyvoláva reakciu. Stále častejšie sa ozývajú hlasy, ba aj organizujú hnutia najmä mladšej generácie, ktoré žiadajú reformu - neraz aj radikálnu - základných ústavných princípov, ktoré vyšli zo zmien na začiatku deväťdesiatych rokov uplynulého storočia. Kto pozná naše dejiny, môže si užitočne spomenúť, ako v podobnom období zmien na podobnú situáciu reagovali vtedajší vedúci slovenského národného hnutia. Jedným z najvplyvnejších teoretikov, ale aj praktických politikov na Slovensku bol bezpochyby Dr. Jozef Tiso. Jeho základné idey o národe a štáte možno vyčítať z týchto jeho verejných vyhlásení.

„Pôvodom je národ prvší, ako štát. Národ je organickým nositeľom tej moci a práv, ktoré v praxi a v skutočnosti vykonáva štát. Preto i suverenita, ktorú označuje vlastnosť moci a znamená samu moc, patrí predovšetkým národu ako organickému nositeľovi moci, a len potom v odvodenej forme patrí štátu ako orgánu a vykonávateľovi tejto moci.“ (Slovák, 1934, č. 39)

Z toho vyplýva, že štát iba vtedy zodpovedá svojmu podstatnému zmyslu, ak vykonáva svoju moc v službe národu a všetkých jeho jednotlivých členov. Tiso zavrhuje preto každý typ triedneho štátu ako protiviaci sa tomuto jeho základnému poslaniu.

„Štát nemôže byť záujmovou organizáciou

Štát a národ

nijakej triedy. Triedny štát je násilím nad ostatnými triedami, je teda stálym ohrožovaním pokojného života v štáte, lebo každé násilie budí a vyvoláva reakciu podľa pomerov a povahy ujarmených tried, rýchlejšie alebo menej rýchle sa ukazujúcu, ale vždy reakciu, ktorá sa bezpodmienečne prihlási, čo by sa hneď i ozbrojeným terorom udržiavala triedna nadvláda. A je to jedno, či je to trieda kapitalistov alebo proletárov, byrokratov alebo politických náčelníkov: každá triedna diktatúra povedie k stálym poruchám a konečne k zastaveniu funkcie štátneho organizmu.“ (Ideológia Slovenskej ľudovej strany. Praha, 1930, str. 12)

Ak diktatúra znamená zvrhnutie sa štátu na formy degenerujúce jeho podstatu a ohrozujúce i jeho trvanie, tak pre Tisu najprimeranejším systémom, zodpovedajúcim tejto podstate štátu, je systém demokratický.

„Lebo však demos-ľud znamená už všeobecnosť všetkých členov národa, prípadne štátu, ktorí majú byť nielen pasívnymi, lež i aktívnymi v tejto všeobecnej činnosti. Demo-

kratický systém vychováva ľud pre všeobecnosť, lebo priťahuje najširšiu verejnosť k účasti na správe štátu, čím sa vždy viacerí zajedno cítia so štátom. Budí sa nielen zodpovednosť v širokých kruhoch, lež zakladá sa i dôvera v učených nariadeniach, v ktorých vidia výraz svojej vôle a snahy po lepšej budúcnosti.“ (Tamtiež, str. 14)

V tomto stál Jozef Tiso dôsledne na zásade politiky Hlinkovej strany, ktorej zakladateľ už roku 1920 v pražskom parlamente vyhlásil: „Sme za pravú ľudovládu a proti akejkoľvek diktatúre.“ Poučený krivoľakým vývinom politického diania v česko-slovenskom štáte (český diplomat a historik V. Mastný označil jeho režim ako „presidential paternalism, the dictatorship du respect“, kým komunistická tlač už v roku 1934 definovala ho ako fašistickú republiku), Tiso otvorene poukazoval aj na negatívne stránky demokratického systému a na jeho zneužívania na stranícko-politické ciele proti záujmom všeobecného dobra.

(Pokračovanie na 5. strane)

Koľko času trátime na tzv. nevyhnutné veci! Keď prichádzam do Bratislavy, akoby som dostal úder do tváre: autá, autá, autá - v každom väčšinou iba sám vodič - letia, predbiehajú sa. Nie inak je to na autobusových zastávkach: stoja tam davy do seba zahľadených ľudí, ktorí nevidia ani mesto, ani okolostojacich. Mnohí majú na ušiach slúchadlá, aby

Rytmy

TEODOR KRIŽKA

sa od sveta, v ktorom žijú, ohradili úplne. A do ušných bubienok - stačí sa prikloniť bližšie - búšia jednoduché rytmy.

Kedysi na strednej škole ma učil matematiku staručký pán profesor. Bol Maďar. Ale to nie je podstatné. Každý deň prišiel elegantne oblečený, v obleku a kravate, nohavice vyžehlené, topánky sa blýskali v slnečných lúčoch, ktoré dopadali do triedy veľkými oknami.

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

Rytmy

(Pokračovanie z 1. strany)

Smiali sme sa, keď originálne vyslovoval hlásku „m“ v dajakej rovnici ako „mü...“ Bol trepezlivý k nášmu nízkemu prahu smiechu. Ale keď toho mal dosť, na chvíľu stíchol, podišiel k lavici a hánkami vybuchol do jej dosky rytmus, ktorý dodnes počuť zo slúchadiel mladých ľudí. Chcel nám naznačiť, kam siahajú naše vedomosti - po tento jednoduchý rytmus. Zámerne nehovorím, že zavše použil slovo primitívny.

Matematike sa nevenujem, ale tento postoj pána profesora si so sebou nosím štyridsať rokov. A hoci sa stále v duchu usmejem nad jeho výslovnosťou hlásky „m“, dobre viem, že mal pravdu a za tú pravdu som mu vďačný. Pán profesor totiž nenadbiehal nám pubertiakom, ale rytiersky bránil hodnotový systém, ktorý sme si my ani neosvojili, teda nemohli ani opustiť. Bol možno ako don Quijote na stráži rúcajúceho sa sveta, ale stál na nej dôstojne a ak sa z druhej strany života pozerá teraz na tieto riadky, vie, že nestál nadarmo. Stal sa jedným z príkladov, ktoré vychovávajú. Lebo jediná výchovná metóda sa neminie účinkom - príklad.

A tak ani nám neosoží iba horekovať nad dneškom, aký je pomýlený a ako sa rúti k záhube. Práve tento stav nás pobáda ešte väčšmi k odvaha stáť na posmech sveta a hoci len občas búchať hánkami, že existujú aj krajšie a vznešenejšie rytmy. Že naši predkovia objavili svoju identitu a spolu s ňou objavili aj jej väzbu na Bytie, na zmysel námahy. Stačí sa pozrieť na románsku, gotickú, barokovú kaplnku - a počujete hudbu, žalm, ktorý prúdi od človeka k Bohu a od Boha späť. I ony, kaplnky, chrámy, katedrály, božie muky, križe na vrcholoch hôr stoja ako pán profesor, možno v starom, no čistom obleku s kravatou, a podivne, no pravdivo vyslovujú nie jednu, no všetky hlásky života.

TEODOR KRIŽKA

V priebehu marca tohto roka sa objavila internetová správa o Výzve Teologického fóra za obnovu Cirkvi, ktorá vznikla 3. marca 2012 v Nitre. V nej je, okrem iného, pozoruhodné toto vyhlásenie: „Biskupov nepokladáme za pánov našej viery, ani za otcov Božieho ľudu v patriarchálnom zmysle, ale za našich bratov v ich špecifickej službe jednoty univerzálnej cirkvi.“

Nie som člen Teologického fóra, ani som nebol na spomínanom stretnutí, ale som katolícky kňaz, ktorý tridsať rokov pastoračne pôsobí medzi ľuďmi. Možno i preto by som k téme obnovy Cirkvi rád vyjadril svoj postoj, ovplyvnený reálnym životom bežných ľudí. Konám tak s najúprimnejším úmyslom a túžbou, aby Cirkev mala silu obnovy v pravde a láske.

Na úvod položím otázku: Dokedy je možné ignorovať zosilnievajúce hlasy o tom, že súčasná Cirkev je tak málo o Ježišovi z Nazareta? O Ježišovi, ktorý bol chudobný a pokorný, plný lásky a porozumenia, bohatý na súcit a milosrdenstvo. A o jeho Cirkvi dnes mnohí tvrdia, že zjavuje tomuto svetu akýsi vyblednutý obraz Ježišovej tváre. Obraz, ktorý nevyžaruje pokoru a službu, ale túžbu po moci a bohatstve. Takéto a podobné tvrdenia nie sú príjemné na počúvanie, ale môžu Cirkvi vo svojich predstaviteľoch i bežných veriacich pomôcť k zamysleniu a sebareflexii.

Nie lacná kritika, ale túžba po očistení ma vedie k tejto úvahe a ku každodennej duchovnej službe.

Na prvom mieste musím priznať, že úsilie o obnovu Cirkvi je sympatické a vzhľadom na súčasnosť aj veľmi potrebné. Otázkou je, ako ho kto vníma a čo si pod týmto úsilím predstavuje. Ak je to úsilie, ktoré sleduje dobro človeka, opodstatnenosť pôsobenia Cirkvi v spoločnosti, približovanie duchovna ľuďom stojacich aj mimo Cirkvi, vytváranie korektných vzťahov medzi ňou a občianskou spoločnosťou a najmä úsilie o vnútornú pokoru a pravdu, aj úsilie duchovne i morálne prispievať k ozdraveniu jednotlivca a spoločnosti, tak potom je to úsilie správne a potrebné. Ak je to úsilie, v ktorom túži Cirkev byť duchovnejšia a ľudskejšia a spravodlivejšia a vnútorne čistejšia ako všetko okolo nej, tak je to úsilie veľmi odvážne, ale aj žiaduce.

Pri všetkých reformách a obnovách Cirkvi mám na mysli slová matky Teresy z Kalkaty, ktorá správne radila všetkým obnovovateľom života, spoločnosti i Cirkvi, aby skôr ako čokoľvek zmenia navonok, najskôr „zmenili a obnovili seba“. Tiež mám na mysli slová najväčšieho duchovného reformátora Cirkvi sv. Františka z Assisi, ktorý bol presved-

Pravda očisťuje a láska obnovuje

čený, že na opravdivú reformu „nestačí zmeniť zákony, ale treba zmeniť srdcia“. Zmena srdca a myslenia sú základnou podmienkou pre každú vnútornú a najmä duchovnú reformu.

Občianska spoločnosť, v ktorej žijeme, je otvorená vyvolať úvahe a možno i spoločenskú diskusiu o tom, kto, čo a načo Cirkev vlastne je?

Už samotný názov Ecclesia znamená spoločenstvo alebo zhromaždenie. Myslí sa pritom na zhromaždenie pokrstených ľudí, ktorí veria v Ježiša Krista. Svätý Bernard hovorí, že „Cirkev nie je jedna duša, ale jednota mnohých duší“. Z teologického a dogmatického hľadiska je to zrejme a jasné, ale sekularizujúcej spoločnosti už sčasti málo zrozumiteľné. Hierarchické zoskupenie Cirkvi bez výraznejšej účasti laikov na jej živote sa čím ďalej, tým menej pozdáva značnej časti populácie aj v kresťanskom prostredí. Pritom aktívnejšia účasť veriacich na živote Cirkvi je hlasom II. Vatikánskeho koncilu. Starú prax, že len biskup alebo nim poverená osoba výhradne reprezentuje Cirkev, už mnohí v 21. storočí považujú za problematickú. Veľká väčšina veriacich sa cíti len ako, pejoratívne povedané, „stádo“ alebo anonymná masa, ktorá máločo v Cirkvi môže usmerňovať aktívne. Ako píše majster Rúfus v Sobotných večeroch: „Tu iba si a držiš dané ako stĺp v rieke drží most“. Takáto predstava Božieho ľudu je pre niektorých už ponižujúca, čo nám mnohí pokrstení ľudia patrične dávajú pocítiť svojím nezaujímavým o chrám a život farnosti.

Na dokreslenie mojich tvrdení načrtnem zopár postrehov. Pred voľbami v rokoch 2010 dvaja katolícki cirkevní hodnostári navštívili niekoľkých predstaviteľov politických strán, aby vzájomne diskutovali. Pred voľbami 2012 takisto urobil bratislavský arcibiskup ako jediný zo všetkých katolíckych biskupov. Možno dobre myslené úsilie médií komentovali ako miešanie sa Cirkvi do politiky a podobne. Osobne by som považoval za vhodnejšie po voľbách sa stretnúť s tými politickými predstaviteľmi, ktorých strany sa dostanú do parlamentu. Oni totiž budú mať mandát ľudu a to je dostatočný dôvod na to, aby s nimi Cirkev v zastúpení svojho hierarchu komunikovala. O spomínanej aktivite väčšina veriacich a duchovných ani nevedela, a preto je namieste otázka, akým právom máme byť zaradení do spoločného úsilia niekoho, kto sa nikoho ani nepýtal, či je to múdre, správne, vhodné a pre Cirkev užitočné? Pritom absolútne nevhodné bolo, že toto druhé stretnutie sa dialo v čase, kedy na mrazivých uliciach sa konali protesty mnohých proti údajným megakorupčným kauzám „Gorila“ a najvyšší cirkevný hodnostár sa aj s politickými „gorilami“ stretal v teple ich straníckych centrál. Čo si má o tom myslieť jednoduchý človek, ktorý žije z ruky do úst a jeho jediným bohatstvom je pracovitosť, čestnosť? Ako to môžu vnímať ľudia, ktorí majú smiešny dôchodok alebo nemajú prácu? Ich

zmiešané pocity a reakcie sa ťažko dostanú za hrubé múry biskupských rezidencií, ale my v teréne ich počúvame, vnímame a nemáme z toho radosť.

Niečo podobné môžem povedať o rokovaní predstaviteľov Cirkvi s ministrom kultúry o otázke odluky cirkvi a náboženských spoločností od štátu. Prvé takéto stretnutie sa na pozvanie ministra konalo ešte pred vlnajším sčítaním obyvateľstva. Druhé stretnutie bolo tesne pred parlamentnými voľbami. Pozoruhodné je aj to, že minister reprezentoval už padnutú vládu, ktorá mala do predčasných volieb iba prezidentovo poverenie. Naozaj nevhodný čas na otváranie takej náročnej témy. Pravdepodobne ktosi tým sledoval a pochybujem, že s dobrým úmyslom, aby téma odluky rozvíjala spoločenskú mienku a hlavne sa negatívne podpísala pod štatistické prihlásenie sa kresťanov k svojej Cirkvi. Oboje sa im celkom dobre podarilo. Sedemdesiat percent respondentov istého prieskumu sa vyjadrilo za odluku, dvadsaťjeden percent bolo proti a sedem percent sa nevyjadrilo. Následne sedemdesiat percent respondentov odmietlo platiť aj cirkevnú daň, dvadsaťtri percent bolo za a sedem percent sa nevyjadrilo. Podobne, s veľmi malými odchýlkami, to bolo aj v ďalších dvoch prieskumoch. V sčítaní obyvateľstva sa katolíkov prihlásilo k Cirkvi o sedem percent menej ako pred desiatimi rokmi. Pri všetkej úcte si nemyslím, ako odznelo v médiách, že pod úbytok veriacich sa podpísalo najmä to, že „mnohí nepoznajú obsah svojej viery“. Za dôležitejší argument by som považoval isté sklamanie veriacich z Cirkvi za posledných dvadsaťdva rokov slobody, odmietanie jej prísnej morálky, akúsi skostnatosť vnímania života, krízu hodnôt, averziu k inštitúciám, sekularizačné javy, globálne prepájanie kultúr a náboženstiev, aj médiami šírené cirkevné škandály a ďalšie. Prípadná odluka cirkvi od štátu, hoci tento termín nie je najšťastnejším, je náročným a zložitým procesom na to, aby o nej rozhodoval jeden človek bez širokého mandátu duchovenstva a Božieho ľudu. Aspoň aj preto, lebo sa nás to všetkých bytostne týka a pôjde o peniaze ľudí. Už dlhšiu dobu očakávam, zatiaľ márne, že na uvedenú tému vznikne nielen verejná spoločenská iniciatíva, ale aj vnútrocirkevná diskusia medzi hierarchiou, duchovenstvom a veriacimi vo farnostiach.

Do tretice ešte poukážem na stretnutie za okrúhlym stolom predsedu a podpredsedu Konferencie biskupov Slovenska s partnermi a so zástupcami strany Smer-SD zo dňa 28. marca 2012. V mene Cirkvi majú obaja prispieť k tvorbe programového vyhlásenia novej vlády. Nemám problém vyzdvihnúť istú politickú originalitu tohto úsilia. Skôr ma prekvapilo niečo iné. To, že bratislavský arcibiskup pred parlamentnými voľbami 2010 otvorene horlil za „zmenu vlády“ a designovaný premiér, konajúc profesionálne, nemá problém sadnúť si s ním za jeden stôl. Pritom sa k jeho cirkevným požiadavkám predmúla vláda stavala korektné a s pochopením. Keď to čo len trochu bolo možné, tak arcibiskupovým požiadavkám vyhovel. Môžem to pokojne tvrdiť, lebo v rokoch 2008 až 2010 som bol na Úrade vlády SR do mnohých vecí osobne zainteresovaný ako konzultant predsedu poradcov premiéra pre náboženské otázky. Bude ma veľmi zaujímať, čo na spomínané

stretnutie povedia tí duchovní, ktorí sa mediálne netaja názorom, že radšej by videli dialóg Cirkvi s „čertom“ ako so „súdruhmi“. Veď je všeobecne známe, ako ich „boleli“ hlavy už i len pri pomyslení, že by kresťanskí demokrati mali so Smerom-SD vytvoriť koalíčnú vládu. Naozaj som veľmi zvedavý najmä na reakcie jedného pána monsignora a katolíckeho profesora alebo aj istého výpomocného duchovného z východu Slovenska. Obaja vo svojich blogoch dlhodobo netaja svoje vyhranené pravicové názory a uvidíme, či spomínaným biskupom vytknú ich „koketovanie“ s ľavicou. Nemôžem si však pomôcť, ale opäť mi pri spomínanom stretnutí predstaviteľia Cirkvi pôsobia akosi osamotene, teda bez výraznejšieho názorového prepojenia na Boží ľud.

Týmto článkom ani v náznaku nespochybňujem legitimitu súčasnej katolíckej hierarchie. Ani netvrdím, že Cirkev sme my, ako dnes tvrdia mnohí na západ od nás. Ale tvrdím a cítim to tak, že Cirkev sme aj my, aj ja! Preto sa mi veľmi ťažko počúva, že Cirkev si niečo želá či neželá a väčšina z nás, ktorí ju tvoríme, sa nikto nič ani nespýta. Ak sa tento postoj jej najvyšších predstaviteľov nezmení, tak všetky ich vyjadrenia budú síce legitímne, ale bez širokého názorového zázemia.

Uvedomujem si, že súčasná Cirkev je akýmsi obrazom doby, ktorú žijeme. Všetci sme ňou poznačení, aj biskupi, aj kňazi a veriaci. Viem, že aj v minulosti Cirkev niekedy zlyhala a na niektoré udalosti naozaj nemôže byť hrdá. Preto tá úžasná pokora a prejav kajúcnosti i ľútosti pápeža Jána Pavla II. vo vyjadrení „Mea culpa“. Zlyhali niektorí pápeži, biskupi, kňazi aj mnohí veriaci. Človek kedykoľvek môže zlyhať. Francois Mauriac to pekne vyjadril: „Slovo Božie sa hlása ústami hriešnikov a dokonca sa s nimi aj stotožňuje. Ježiš nezaložil svoju Cirkev na skvelom Pavlovi, ale na slabom a hriešnom Petrovi.“ O to viac si prajem, aby napriek všetkej špiny a zlu tohto sveta bola Cirkev dnes vo svete čistejšia, krajšia, ľudskejšia a duchovnejšia. Aby súčasná Cirkev bola najmä o milosrdnom a láskyplnom Ježišovi z Nazareta a nielen o ľudských ambíciách, moci, bohatstve a vláde, či už hierarchie, kléru alebo veriacich. Všetkým, ktorí Cirkev tvoríme, by na tom malo veľmi záležať. Aj tým najmenším obnovením svojho duchovného života viery a lásky k tomu výrazne prispějeme. Len sa nebojme pravdy, ktorá nás očistí a dovoľme pôsobiť láske, ktorá nás obnoví. Možno to nebudeme mať jednoduché a ľahké, ale vnútorne nás to isto posilní. V intenciiach Štúrových slov, ak sme sa „dali do služieb ducha, musíme prejsť cestu života tŕnistú“. „A v tom tŕní, chrastí rastie“, - hovorí Botto vo svojej balade - „rastie, kvety rozvíja jedna žltá ľalia“.

V kontexte nášho života, plného „tŕnia“, je Ježišova Cirkev aj napriek ľudskému faktoru „kvetom“ a „ľaliou“ uprostred štruktúr a biedy nášho sveta. Napokon, tŕnie má aj najkrajšia ruža. Korunou z tŕnia bola „ozdobená“ aj hlava toho, ktorého tvár túži žiarť z každého človeka. Preto človek naplnený Ježišom je autentickou a najkrajšou súčasťou Cirkvi každej doby.

DR. ŠTEFAN KOVÁČ
katolícky kňaz

Prédnedávnom sa mi dostala do rúk „Výzva Teologického fóra za obnovu cirkvi“, na ktorú jednoducho nemôžem nereagovať. Podrobne som si prečítal „holubičie posolstvá“, ktoré toto fórum vyslalo do slovenskej pospolitosti ako výzvu na premýšľanie a podnety na „obnovu“ Katolíckej cirkvi. Táto ich predkladaná reforma však neznamená nič iné, ako infiltráciu liberálnych a sekulárnych požiadaviek, ktoré v skutočnosti nemajú za cieľ obnovu Cirkvi, ale naopak, jej vnútorný rozklad. Toto tzv. Teologické fórum však vôbec nie je originálne; kopíruje iba radikálne ľavičiarke výzvy, ktoré zaznievajú zvlášť v nemecky hovoriacej časti západnej Európy. Veľmi pozorne totiž sledujem myšlienkové prúdy zvlášť v Nemecku a Rakúsku, kde sú vysielané výzvy na vnútorné premeny v Cirkvi. Tie premeny však znamenajú nielen ďalekosiahle štrukturálne premeny, ale aj zmenu základnej paradigmy do sekulárnej podoby, nezlučiteľnej s katolíckou vierou a posvätnou Tradíciou.

Aby som bol však konkrétny: minulý rok urobili rozruch niektorí nemeckí profesori z teologických fakúlt tzv. Memorandum, v ktorom nastolili radikálne požiadavky na zrušenie kňazského celibátu, udeľovanie kňazskej ordinácie ženám, ďalej cirkevné uznanie homosexuálnych párov, pripustenie ku sviatostiam rozvedených a znovu sobášených, demokratické voľby biskupov atď. Vzápätí sa ohlásili rakúski farári, ktorí vydali výzvu na neposlušnosť, ak sa nespĺnia požiadavky, ktoré nastolili, prakticky totožné s tými nemeckými. Netreba zdôrazňovať, že tieto požiadavky sú už takmer bežnou praxou v protestantských kresťanských spoločnostiach. Asi tiež netreba zdôrazňovať, že tieto nemecké i rakúske výzvy narobili veľa zmatku v katolíckom ľude, ktorý je z toho dezorientovaný a nevie, kde je pravda. V jednej televíznej relácii v Rakúsku sa diskutovalo medzi prívržencami tejto výzvy a medzi jej kritikmi sa manipulovalo dokonca s

mládežou, kde vyzvali dospievajúcich chlapcov a dievčatá, aby sa vyjadрили, aký majú názor na celibát a ostatné otázky. Mladí samozrejme, podľa očakávania, odsudzovali celibát spolu s Cirkvou, ktorá tieto veci požaduje a presadzuje. Bola to očividná manipulácia mládeže, čo mi veľmi pripomenulo nedávne časy u nás, keď sa organizovali verejné prejavy súhlasu alebo odmietania.

Takže naše Teologické fórum vôbec nie je originálne v tejto veci. Kopíruje myšlienky sekularizovaného a liberalizovaného Západu. A položme si otázku. Sú tie požadované zmeny, ktoré nastofujú s takou naliehavosťou a skrývajú sa za horlivosť o blaho Cirkvi, naozaj po-

K výzve Teologického fóra

trebné a užitočné? Ide naozaj týmto ľudom o záchranu Cirkvi? Z celého tohto textu je zrejme niečo celkom iné. Osobne som presvedčený o tom, že ak niekomu ide o záchranu niekoho, potom tento niekto sa musí obetovať kvôli tomu druhému. Keď som si túto výzvu podrobne prečítal, tak tam v prvom rade ide o to, aby sme si my sami urobili život pohodlným a príjemným. Aby sme sa dobre zabezpečili a pokojne si užívali dobrú tohto sveta. O obetavosti alebo zriekaní tam nenájdeme ani len zmienku. V prvom rade sa tu nastofuje požiadavka zrušiť celibát. Áno, dá sa tomu rozumieť, že je to ťažké a že je to spojené s obetou; vedieť sa zrieknuť intímneho vzťahu a všetku tú energiu, všetku tú nehu a lásku obetovať Kristovi a jeho Cirkvi. Nie je to ľahké. Ale Ježiš pripomína každej generácii: „Kto chce za mnou ísť, nech sa zaprie a vezme svoj kríž“ a na inom mieste vo vzťahu k celibátu hovorí: „kto to môže pochopiť, nech pochopí“. A tiež na inom mieste hovorí: „pochopí to tí, ktorým je to dané...“ A mu-

síme úprimne dodať, že každý jeden z nás kňazov vtedy pri posviacke vydal o sebe svedectvo, že je mu to dané, že to chce a zároveň aj sľubuje. A potom neskôr berie svoje slovo späť. Naša doba poznačená toľkým relativizmom napokon sa prejavuje tým, že aj človek svoje slovo, svoj sľub dáva iba v relativistickom kontexte. To znamená, že aj môj sľub je len relatívny, lebo ja som nestály a nemôžem v ničom obstáť. Takto sa chápe aj manželský sľub, a preto naši vyzývateľia z Teofóra požadujú aj pripustenie ku sviatostiam rozvedených a znovu sobášených. Tým sa len potvrdzuje naša relativistická životná filozofia, ktorá naskrze preniká našu generáciu. Ale nepýtajú sa naši teológovia z Teofóra, aké odpovede dáva na tieto ich výzvy evanjelium? Je skutočne Kristovi jedno, čo my robíme a je mu ľahostajné, ako zmýšľame?

Aktéri tejto výzvy sa pričínili o „sformulovanie svojich názorov na obnovu cirkvi“.

Skutočne „šfachetná“ aktivita. Prítom však hovoria, že pri tomto formulovaní nemyslia len na „cirkev rímskokatolícku“, ale že sa ich názory týkajú aj ostatných kresťanských cirkví. To znamená, že budú reformovať aj protestantské cirkevné spoločnosti? Nevieť celkom dobre, ako ich výzvu príjmu kalvíni alebo luteráni, alebo českí bratia atď., keď ich začnú naši „odborníci“ z Teofóra poučovať a reformovať. Zrejme im však ide v prvom rade o katolíkov, a preto si všimnime, aké zmeny nám chcú zaviesť v Katolíckej cirkvi. Pri tejto zamýšľanej reforme sa odvolávajú na II. Vatikánsky koncil, ktorý si zrejme sprivatizovali, pretože ich bujná fantázia vidí v tomto koncile inšpiráciu pre svoje nápady, ktoré sú absolútne nekompatibilné s katolíckou náukou.

Doc. ThDr. ŠTEFAN MORDEL PhD.
farár Vysoké Tatry
Úryvok z rozsiahleho stanoviska
uverejneného
na internetovom blogu

GÜNTER GRASS

O čom sa nedá mlčať

Prečo len mlčím a zatajujem toľký čas,
čo kričí, dávno odskúšané v plánovaných hrách,
čo na poznámky pod čiarou
premení nás, ktorí prežijeme.

Hľa, to je to posvätné právo na prvý úder,
to právo vyhladiť tárajmi ujarmený
k falošným oslavám vedený iránsky ľud -
v ktorého moci je vraj zostrojiť atómovú bombu...

Tak teda prečo doposiaľ sám sebe bránim
pravdivým menom nazvať onú zem,
v ktorej už roky - čo ako tajný - rastie jadrový potenciál
a vymyká sa spod kontroly,
lebo ani prístupu k nemu niet?

Ako len bytostne cítim
toto všeobecné zatajovanie pravdy,
pred ktorým skláňa sa i moje mlčanie -
ťaživú lož, úporný nátlak,
keď aj najmenšie sprotivenie sa znamená trest;
s jasným verdiktom: „Antisemitizmus.“

Nemôžem mlčať dnes... Keď moju zem
zas a zas volajú na pranier
za vlastné zločiny bez obdoby,
zas a zas a čisto obchodnícky
hybkými perami deklarujú, že je to len náprava...

Keď musí moja zem
dodať ďalšiu ponorku pre Izrael,
ktorej zničujúce jadrové hlavice dosiahnu,
kde nikdy nikto nedokázal existenciu atómovej bomby...

A predsa z obavy pred váhou dôkazov
vravím - o čom sa nedá mlčať.

Ale prečo som mlčal toľký čas?

Myslel som, že môj pôvod,
naveky poznačený nezmazateľnou škvrnou,
zakazuje, aby som túto skutočnosť
očakával ako vyslovenú pravdu od štátu Izrael -
ktorému som a chcem zostať zaviazaný.

Prečo nemlčím až dnes,
keď som už ostarel, s poslednou kvapkou tušu:
Atómová mocnosť Izrael ohrozuje už i tak krehký svetový mier?

Lebo sa musí vysloviť,
na čo by už zajtra mohlo byť neskoro;
lebo my, Nemci, už i tak dost' zaťaženi,
môžeme byť spolupáchateľia zločinu,
ktorý sa dá predvídať,
a našu spoluvinu by nemohlo očistiť už nič...

A tak priznávam: viac nemlčím,
lebo som presýtený pokrytectvom Západu,
lebo verím, že i ďalší sa oslobodia z mlčania
a vyzvú pôvodcov tohto nebezpečia,
aby sa vzdali svojej moci
a budú trvať na tom,
aby vlády oboch krajín
na medzinárodnom fóre
zriadili neobmedzenú a permanentnú kontrolu
jadrového potenciálu štátu Izrael
a iránskych atómových zariadení.

Iba tak zachránime Izraelčanov a Palestíncov,
ba čo viac, všetkých ľudí,
žijúcich v nepriateľstve vedľa seba
v tejto oblasti okupovanej šialenstvom,
a iba tak zachránime
napokon aj sami seba.

Podľa básne uverejnenej
v New York Times, La Repubblica, El País, Süddeutsche Zeitung zo 4. 4. 2012
prebásnila KATARINA DŽUNKOVÁ

Kresba: Andrej Mišanek

Ako sa vyrábali a vyrábajú vojnoví zločinci

So záujmom som sa zúčastnil dňa 27. 3. 2012 prezentácie knihy dvoch českých autorov Václava Vondráška a Jána Peška pod názvom „Slovenský poválečný exil a jeho aktivity 1945 - 1970, mýty a realita“, ktorú vydalo Veda - vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied v roku 2011 a čo je neuveriteľné financovala ju SAV. Už podivný názov knihy „poválečný exil“ namiesto povojnový, naznačuje čechoslovácku optiku hodnotenia exilu. Prezentáciu moderoval historik SAV Valerián Bystrický. Podľa úvodných slov autorov bolo jasné, že kniha je zameraná hlavne proti Ferdinandovi Ďurčanskému, ktorého označili za vojnového zločincov. Naviac pán Vondráška povedal, že Ďurčanský odkazoval domov, aby ľudia zbierali „mená komunistov a čechoslovákov, ktorí budú fyzicky likvidovaní“. Aby bol presvedčivý ukázal dokument v angličtine, podľa ktorého bol vraj F. Ďurčanský vyhlásený za vojnového zločincov. V rámci diskusie som požiadal pána Vondráška, aby mi ukázal aspoň jeden dokument, v ktorom Ďurčanský hovoril o fyzickej likvidácii komunistov a čechoslovákov. Zároveň som uviedol aj stanoviská bývalých generálnych prokurátorov - Dr. Böhma a Dr. I. Gašparoviča, ktorí zistili, že ani Dr. J. Tiso nie je na listine vojnových zločincov. Zaskočený autor sa dostal do trápnej situácie, no napokon našiel silu a ospravedlnil sa, že nešlo o fyzickú likvidáciu. Na požiadanie po istom váhaní dovolil, aby som si ukazovaný dokument skopíroval, ale slovenský preklad, na zásah predsedajúceho V. Bystrického, mi nechcel dať. Prečo ...? Tento zážitok mi nedal, aby som si bližšie neoveril pravdu k uvedeným otázkam a o tom aj písal.

Je, alebo nie je Dr. Ferdinand Ďurčanský na listine vojnových zločincov?

Použijem paralelu, a to prípad Dr. Jozefa Tisu. Vyjadrili sa k tomu traja prokurátori ČSFR. V roku 1990 generálny prokurátor JUDr. Tibor Böhme a riaditeľ odboru GP JUDr. Jiří Levinský a v roku 2000 generálny prokurátor JUDr. Ivan Gašparovič. Vyjadrenia prišli po tom, čo Dr. Böhme vo FZ ČSFR na interpeláciu poslanka Michala Prokopa povedal, že Dr. Jozef Tiso nie je na medzinárodnom zozname vojnových zločincov. Dr. Levinský poskytol pre Národnú obrodu z 10. 8. 1990 rozhovor, v ktorom sa odvoláva na Benešov dekrét č. 17/1945 a podľa jeho názoru je na akejsi listine, či zozname pod č. 3613. To sa preveruje a „o konečnom výsledku vyšetrovania bude naša verejnosť informovaná“.

Dr. Böhme na tento rozhovor dal stanovisko uverejnené v NO 27. 8. 1990, z ktorého uvádzam to podstatné:

„Komisia Spojených národov

pre vojnové zločiny v súvislosti s vypracovaním zásad vydávania vojnových zločincov na základe tzv. St. James Palace Declaration (z 13.1.1942) ešte v marci 1944 prerokovala vojnových zločincov (v užšom zmysle) a tzv. quislingovcov. Už v pôvodnom návrhu nazvanom Convention for the Surrender of War Criminals and Other Offenders sa definuje pojem quislingovec takto: „Príslušníci niektorého Spojeného národa, ktorí pomáhajú nepriateľovi proti svojej vlastnej zemi“, na rozdiel od iných vojnových zločincov, ktorí sú napr. príslušníkmi priamo nepriateľského štátu a ktorí sa dopustili zločinov osobitne uvedených a považovaných za vojnové zločiny.

Výbor I. Komisie sa k otázke quislingovcov znova vrátil a vypracoval pre komisiu správu z 28. októbra 1944 (dokument Komisie C61). Dokument rozoznáva dve kategórie „quislingovcov“. A) politickí quislingovci, ktorí sa dopustili voči svojmu štátu len politických zločinov, B) quislingovci - vojnoví zločinci, ktorí sa na strane okupantov zúčastnili na páchaní vojnových zločinov. Kategória druhá spadá do kompetencie Komisie Spojených národov pre vojnové zločiny. Štát, ktorý takýchto quislingovcov stíha, má nárok na pomoc komisie. Predloží ako u nepriateľských vojnových zločincov žalobu, osvedčí prima facie (t. j. na prvý pohľad, ešte pred vyšetrovaním - S.M.) vinu a žiada o zapísanie na listinu vojnových zločincov a na základe toho o zatknutie a vydanie. Kategória prvá do kompetencie komisie nespadá. Dr. Jozef Tiso je v tomto dokumente. ... Zatiaľ bolo zistené, že v zozname vojnových zločincov a quislingovcov pre vízovú akciu v USA (teda nie v zozname Komisie OSN - S. M.) je meno Jozef Tiso uvedený pod poradovým číslom 3613.

Generálna prokuratúra by sa mala držať jedine faktov a právnych skutočností a vystríhať sa politického prifarbovania, lebo z toho máme z minulosti nejednu tragickú skúsenosť. Ja svoje vyjadrenie preto nezakladám na úsudku, či je, alebo nie je vojnovým zločincov, ale čisto na právnom hodnotení a hodnotení faktov.“

K tejto otázke sa vyjadril v TV Markíza aj JUDr. Ivan Gašparovič dňa 28. 2. 2000 v relácii SITO nasledovne: „Často sa hovorí, že Dr. Tiso bol na listine vojnových zločincov. Ja keď som bol federálnym generálnym prokurátorom preskúmali sme túto vec a môžem povedať, že nebol.“ (prepis z mg. záznamu - S.M.)

Záverne som uviedol prípad Dr. Tisu, lebo prípad Dr. Ďurčanského, ktorý v roku 1940 po zákroku Nemcov bol z funkcie ministra odvolaný, bol z hľadiska medzinárodného možno povedať nezaujímavý. Avšak z hľadiska jeho aktivít po roku 1945,

keď pracoval za samostatné Slovensko a hlásal ideu Spojených štátov európskych, bol pre čechoslovákov a komunistov trn v oku a podnikali všetky možné i nemožné kroky na jeho dolapenie a uväznenie, pričom uvádzali absurdné obvinenia. Najviac sa sústredili na Rím, kde sa Dr. Ďurčanský zdržiaval. Svedčí o tom aj dokument v uvedenej knihe - List čsl. vyslanca v Ríme Dr. Jána Paulínyho Tótha z 8. 11. 1946 na MZV v Prahe (s. 616-619). Uvádza sa v ňom vyjadrenie talianskeho ministerstva spravodlivosti, ktoré je ochotné zatknúť a vydať Ďurčanského „jakmile italská vláda dostane potvrdení o pojetí Ďurčanského na listine válečných provinilců“ (s. 617). To samozrejme nemohli, lebo jednoducho tam nebol. Do hry zapojili a zneužili aj novinárku Claire Neikind, ktorá vraj „je presvedčená o tom, že Ďurčanský priamo alebo nepriamo zapríčinil smrť desiatich slovenských židov ... Neikindová je náhodou izraelského vyznání.“ (s. 618) Takéto obvinenie nevzniesol ani tzv. Národný súd, ale pre Benešovu vládu to poslúžilo.

To, že Ďurčanský nie je na listine vojnových zločincov potvrdzuje napokon aj ukázaný dokument pána Vondráška, v ktorom gen. tajomník Komisie Spojených národov pre vojnové zločiny odpovedá dňa 19. októbra 1946 na list zástupcu čs. vlády, v ktorom fakticky oznamuje jeho prijatie a pritom uvádza, „že jestvuje na prvý pohľad (prima facie) kauza proti nemu vzhľadom na tieto obvinenia (ktoré uvádza čs. vláda - S.M.) a v súlade s tým ho umiestnila na svoju listinu osôb, ktoré by mali byť postavené pred súd ako vojnoví zločinci.“ Toto podmienené stanovisko „by mali byť“ bolo pred vyšetrovaním vznesených obvinení, ale po zistení ich absurdnosti nebol na listinu vojnových zločincov uvedený ani jeden Slováč, čo je možné si overiť už aj na internete. Úplným nezmyslom, bolo účelové označenie Jozefa Cígera Hronského za vojnového zločincov.

Otázkou, či je Dr. F. Ďurčanský na listine vojnových zločincov sa zaoberal aj historik docent František Vnuk v článku „Dr. Ferdinand Ďurčanský a vojnové zločiny“ (Kultúra 6/2011, s. 5). Na základe preštudovania dokumentov v britských archívoch prišiel k záveru: „...či Dr. Ďurčanský (a v podobnom zmysle aj ďalší politickí predstavitelia Slovenskej republiky) bol „vojnovým zločincov“, jestvuje len jedna odpoveď: NEBOL!“ Teda sa zhoduje s vyjadrením Dr. T. Böhme i Dr. I. Gašparoviča.

Záverom len toľko, očakával som od autorov prezentovanej knihy viac empatie k slovenskému exilu, ktorý strádal, písal a konal za prirodzené národné a náboženské práva Slovákov.

STANISLAV MÁJEK

SAMUEL TEŠEDÍK (1742 - 1820) bol evanjelickým duchovným v Szarvaši. Narodil sa v Alberti, (Dnes Albertirsa) v slovenskej rodine a jeho otec pôsobil tak isto v duchovnej službe a pochádzal od Púchova. Maďarsko v tom čase bola typická „diasporová krajina“, kde vedľa seba žili celkom normálne Maďari, Slováci, Chorváti, Srbi, Rumuni, Ukrajinci, Slováci aj Nemci. Podobne to bolo z osadami v ktorých často prevažovali obyvatelia nemaďarských národností. Všetci ju právom považovali za svoju vlasť a tak sa v nej aj pohybovali a správali.

Samuel Tešedík bol človekom vzdelaným a znalým vý-

známe a vážime si aj na Slovensku. Profesor Ján Láng zachoval kamennú tvár, viacerí maďarskí hostitelia zbledli a ktorísi členovia našej vtedy česko-slovenskej skupiny, ale zo slovenskej časti, to označili za medzinárodnú provokáciu, ba až ostudu, čo malo dohru potom aj doma.

Počas slávnostnej večernej recepcie sa ohlásil u mňa vtedy ešte docent László Kocisz, tiež z Godolo aj s jeho asistentom s výhradami ku mojej poznámke s rezolútnym nesúhlasom, že by bol Samuel Tešedík Slovákom. Ja som argumentoval jeho pôvodom, prácami aj tým, že sa dokonca na tej škole v Szar-

Samuel Tešedík a Tešedíkovo

znamu odborného školstva pre rozvoj vidieka a najmä poľnohospodárstva. Preto v roku 1779 založil v Szarvaši poľnohospodársko - priemyselnú školu so zameraním hlavne na poľnohospodársku činnosť, ale aj na remeslá rôzneho druhu, dokonca učiteľov a úradníkov. Štúdium organizoval nielen v zameraní teoretickom, ale kládol veľký dôraz na jeho praktickú časť. Počas jej existencie prešlo jej triedami okolo 900 absolventov a boli pre rozvoj hospodárstva veľkým prínosom.

Chýr o jej výsledkoch sa dostal vtedy do celého Európskeho sveta a Cisár Jozef II. mu roku 1820 udelil za jeho činnosť zlatý prsteň a zlatú medailu. Na dva ráty ho pozvala ruská cisárovná Katarína II, aby pomohol v rozvoji takéhoto vzdelania aj v jej krajine. Ocenenie získal aj od cisára Leopolda II. atď.

Samuel Tešedík bol aj publicista a odborný poradca. Je autorom diela - Uhorský roľník, - O vzdelávaní rozumu, - Dvanásť paragrafov v školstve uhorskom, ale napísal a vydal aj prvú slovenskú detskú knihu vôbec, - Knižička k čítaniu a prvým začátkom školských dieťať.

To všetko si v Maďarsku ocenili a cenili dodnes a v samotnom Szarvaši mu postavili už veľmi dávno dôstojné súsošie. Jeho činnosť tam podnietila neskoršie aj založenie Výskumného a šľachtiteľského ústavu poľnohospodárskeho.

Na tomto ústave sme sa roku 1975 zišli v rámci celoeurópskeho poľnohospodárskeho kongresu. Vtedy pred zástupcami takmer všetkých európskych krajín nám profesor Ján Láng z Poľnohospodárskej univerzity v Godolo predstavil aj uvedenú inštitúciu, pričom venoval osobitnú pozornosť aj Samuelovi Tešedíkovi. Ja som v diskusii poznamenal, že Samuel Tešedík bol Slováč a jeho činnosť a diela po-

vaši učilo aj po slovensky, o čom sú záznamy.

Nesúhlasili!

Vyslovil som na to aj vyjadrenie, že predsa veľkosť a význam Samuela Tešedíka to dokonca vyzdvihuje, keď si ho vážime a pripomíname aj na Slovensku, prípadne aj v iných krajinách. Tým sa jeho osobnosť dostáva do európskej dimenzie, čo si aj zaslúži.

Nesúhlasili!

- Samuel Tešedík bol Maďar a hotovo! Viac so mnou nerozprávali, na rozlúčku mi nepodali ani ruku a nikdy viac so mnou do kontaktu nevošli, hoci sme sa predtým dobre poznali a navštívili ma aj na mojom výskumnom pracovisku v Krivej na Orave.

Ktosi však na južnom Slovensku vedel dačo viac o Samuelovi Tešedíkovi ako ja, aj prv ako ja, ale myslel podobne ako teraz ja a navrhol po druhej svetovej vojne pomenovať obec Pered na Tešedíkovo. Ľudia v tejto obci sa mu však dnes nechcú priznať, ba ani ho za svojho nemajú. Prekáža im asi nemaďarsky znejúce priezvisko a v záujme „dobrých vzťahov“ v referende, ktoré spojili s voľbami, odhlasovali zmenu Tešedíkova na Pered.

Neviem, či doc. László Kocisz ešte žije, ale asi ťažko, lebo bol o vari 15 rokov starší odo mňa. Len viem, ako sa tvári, či už na druhom svete, alebo ešte doma. Ale takto máme v Európe národ, ktorý si necení nikoho, kto čokoľvek preň urobil, ak nebol Maďar. Dokazuje to jednu veľkú neúctu a absolútnu neznalosť na jednej aj na druhej strane. A tak Samuel Tešedík je nie hoden ani mena jednej dediny na Slovensku s prevahou maďarského obyvateľstva. Možno im to raz všetkým vysvetlí onen cisár Jozef II. či Leopold II. alebo Katarína II., nazývaná Veľká.

JOZEF HABOVŠTIK

(Pokračovanie z 1. strany)

„Z liberalizmu vyšlá degenerovaná demokracia rozptúla v mentalite slovenskej skoro s anarchiou hraničiacu ľubovôľu každého jednotlivca, lebo sa musela uchádzať o priaznivosť každého. Keďže spôsob získania si jednotlivcov a tried nemožno byť vzhľadom na rozdiely rozumové a charakterové vždy otvorený a správny, musela sa uchýľovať i k metódam zavádzania. Preto bolo, že politika sa stala panským huncútstvom a pomer ľudu ku vláde i štátu bol pomerom pudovitého odporu proti krotiteľským pokusom ovládateľa. Štát sa ponímal ako činiteľ, ktorý je tu na to, aby dával výhody a podpory pre tých, ktorým sa práve podarilo dostať do rúk štátnu správu. Preto využiť danú situáciu vo svoj prospech bolo heslom politickej múdrosti tak jednotlivcov, ako i tried.“ (Slovák, 1941, č. 237) „Skutočná demokracia je rovnosť ľudí: meria podľa zásluhy a schopnosti a nielen podľa čírej majority. Majorita môže byť hlúpa a nemusí mať pravdu.“ (Slovák, 1938, č. 243)

Preto Tiso optoval pre priamu demokraciu, v ktorej by si ľud volil bezprostredne svojich zástupcov, a pre parlamentný systém, ktorý by korigoval nedostatky princípu mechanickej väčšiny zaistením zohľadnenia argumentov opozície a dopl-

nením volenej komory komorou zástupcov kultúrnych a hospodárskych ustanovizní národa.

„Sme za parlamentarizmus, do ktorého si volí ľud svojich poslancov bezprostredne, v ktorom rozhoduje nie mechanická väčšina, lež pripustí sa i rozumný dôvod opozície; sme za parlamentarizmus, v ktorom sa volení zástupcovia ľudu dopĺňujú v senáte zástupcami kultúrnych a hospodárskych ustanovizní. (Těsnopisecké zprávy, 243 sch., 3. februára 1933) Lebo: „Demokracia znamená umožnenie uplatnenia sa každej tvorivej sily v štáte, ako tiež hodnotenie každej zložky podľa jej mravnej hodnoty i vtedy, keď si to jej mocenská sila prípadne ani nevynucuje.“ (Slovenská pravda, 1937, č. 74)

Opäť však zdôrazňuje pedagogickú funkciu demokracie, ktorá je predpokladom jej blahodárneho účinkovania.

„My držíme zásadu demokracie, lebo demokracia je kresťanská. (...) Pravda, demokracia predpokladá ľudí vychovaných pre službu verej-

nosti, aby sa nezvrhla v ľahko ovládanú masu v rukách oligarchov alebo politických strán. Preto demokracia môže prospievať len pri kurze utrakvistickom alebo hodne idealistickom; materialistický základ vyvoláva sebeckosťou vedený triedny boj, ktorý čoskoro vyrastie v diktatúru. Demokracia ale s touto proti-

venskej republiky. Už ako ministerský predseda slovenskej vlády napísal krátku stať, ktorá syntetizuje jeho základné tézy o štáte a jeho vzťahoch k jednotlivým osobám, k rodine, národu a Cirkvi.

„Štát je prostriedkom, a nie cieľom; štát má slúžiť národu, a nie národ štátu. Štát sa teda zakladá na in-

Stará sa o brannú moc pre zabezpečenie územnej integrity a vnútorného poriadku bez imperialistického náteru. Je popudzovateľom harmonických pretekov vnútorných síl v tvorení nových hodnôt a zabezpečuje zahraničnými stykmi pokoj a priateľstvo s vonkajším svetom. Spravuje sa všeobecnou zásadou *suum cuique a smernicou ne quid nimis* vo vyznačení cieľov svojho kultúrneho a hospodárskeho snaženia.“ (Slovák, 1938, č. 239)

Kto sleduje vývoj v obnovennej Slovenskej republike od roku 1993, nemôže neprísť k presvedčeniu, že pokračujúce zaznávanie, až tabuizovanie všetkého, čo

Slovákom priniesla prvá Slovenská republika a najmä štátna náuka jej najvyššieho predstaviteľa, bolo príčinou nespočetných chýb, nesprávnych krokov, pomýlených a chaoticko nie vždy k lepšiemu opravovaných zákonov a nariadení, ktorých následky priviedli stále väčšiu časť občanov k hrozivo sa zhoršujúcej nielen ekonomickej, ale aj kultúrnej, zdravotnej a bezpečnostnej situácii. Z nej vychádza rastúca nespokojnosť a povážlivá indiferentnosť verejnosti voči štátnemu zriadeniu, čo môže viesť k úplnému odcudzeniu sa národa od štátu. Kresťanská štátna doktrína Jozefa Tisu, ktorý v danej situácii priebehu najhroznejšej svetovej vojny ľudských dejín a v priamom dosahu diktátu novopohanskej „veľríše“ iste nemohol realizovať do podrobnosti svoj politický program, ale písomne a hlavne ústne šíril a vo svojich spolupracovníkoch upevňoval svoj kresťanský pohľad na národ a štát, pomohla v tej svetovej kataklizme zachovať slovenský národ, zveľadiť jeho ekonomický rast a hlavne podstatnú kultúrnu a náboženskú slobodu, akú Slováci nikdy predtým vo svojich dejinách nezazili. Táto doktrína obsahuje prvky, ktoré aj dnes majú svoju platnosť a aktualitu a ktorých zanedbávanie sa zákonito negatívne odráža na vývoji štátneho zriadenia a na postoji slovenských občanov k nemu.

MILAN S. ĎURICA

Štát a národ

podľa prvého prezidenta Slovenskej republiky

váhou ideálnej výchovy ľudu zabezpečuje najskvelejší rozkvet života a zaručuje pevnú konsolidáciu štátu. Slovenská politika nielen preto, že národ slovenský nemá v sebe ostrých a kriklavých triednych rozdielov, lež i preto, že je vychovaný školou kresťanskou, tak dôsledne privukujúcou rovnoprávnosť ľudí, nemôže byť iná než demokratická.“ (Ideológia... str. 14-15)

„Demokracia je režim podľa rozhodnutia ľudu. Režim, ktorý umožňuje, aby sa vôľa ľudu prejavila vo všetkých otázkach verejného života. Takáto demokracia predpokladá, že ľudu sa pri voľbách nielen opýtajú, čo a ako to chce mať zariadené, ale že v záujme toho ľudu a skutočnej demokracie učenná trieda, inteligencia, bude vysvetľovať ľudu programy, smernice politickej strany, a tak poučovať ľud.“ (Slovák, 1935, č. 150)

A na výstrahu pred následkami stranickej demagógie pripomína: „Najväčším nepriateľom demokracie je jej zneužívanie.“ (Tamtiež)

Túto náuku o štáte hlásal Jozef Tiso počas svojho politického boja ako opozičný politik a poslanec. Neodklonil sa od nej ani počas svojho trojročného ministrovania v Prahe a ostal jej verný aj vtedy, keď sa stal najvyšším predstaviteľom štátnej moci autonómneho Slovenska i Slo-

dividualite svojich občanov, ktorých uplatnenie umožňuje, a nie pohľuguje. Štát nepreberá na seba povinnosti jednotlivcov, ale obstaráva úkony, potrebné k životu všetkých, na ktoré sila jednotlivca nestačí. Všade a vždy jednotlivec, a až keď tento nestačí, nastupuje štát ako kolektívna sila. Štát slúži národu, a nie národ štátu. Zriadenie štátu je určované mravnou povahou, fyzickými silami a hmotnými možnosťami národa. Čo platí o jednotlivcovi voči štátu, to platí o rodine a národe ako biologickej jednotke a o cirkvi ako nadprirodzenej ustanovizni. Práva a úkon týchž štát nepreberá na seba a neabsorbujú, ale naopak, posilňujú ich, dopĺňujú iba svojou kolektívnu ústrojnosťou, čo rodina alebo národ sám osebe nemôže, alebo čo by cirkev v jej poslaní hatilo. Štát má byť teda orgánom národa a nie prostriedkom pýchy, panovačnosti a násilníctva jeho predstaviteľov. Má svojou kolektívnu ústrojnosťou podporovať individuálnu podnikavosť, a nie ubíjať rozvoj sil národa neúmerným obťažovaním finančným. Je inštitúciou časného blahobytu, ktorá sa nemieša do snažení nadprirodzených, iba že ich rešpektuje pre jemný vzťah týchž k časnému blahobytu občanov. Obstaráva svojim občanom vzdelanie bez naštrbenia ich naturelu a duševného povolania.

Pôvod sv. Klimenta, sv. Nauma a vyhnaných učeníkov

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

ŽIVOT NAUMOV

„Tento blahoslavený a veľký otec Naum vzišiel v Mynsiu a po vychovaní od blahorodných jeho poručil blahorodstvo a bohatstvo všetko ako plevel a pripútal sa k apoštolom Konštantínovi Filozofovi i bratovi jeho Metodovi. Prechodiac a učiac národ mysijský a dalmatínsky, nasledoval ich všade, a išiel od starého Ríma. A tam im blažený Hadrián pápež vnuknutím Božím mimo mesta so všetkými zástupcami hodnosti cirkevnej a mestskej išiel v ústrety so ct'ou veľkou.“

I v prípade učeníka Nauma platí to, čo bolo povedané o Klimentovi a jeho pôvode z národa Mýzov, čiže Slovenov - Slovákov. Tým je povedané, že Naum tiež pochádza z Moravy.

Pri dodatkoch o Dalmácii je zrejme, že ide o neskorší prepis v čase, keď už história byzantskej misie bola zahmlená, odpisovač nemal konkrétny ŽK a ŽM, ale zrejme vedel o chorvátskych glagolášoch, nuž si logicky domyslel, že Cyril a Metod navštívili aj národ Dalmatíncov, čo však nezodpovedá historickej pravde.

Z kontextu tiež vyplýva, že Naum sa narodil a bol vychovaný v rodine bohatých a vážených rodičov a až po skončení výchovy, teda ako dospelý, sa pridal ku Konštantínovi a Metodovi a spolu s Klimentom bol jeden z prvých slovenských učeníkov vysvätených v Ríme v roku 868.

Ďalej text Života Naumovho hovorí: „Po skončení liturgie všetky knihy preložené z gréckeho do bulharského jazyka“ Opäť sa tu v jednom dokumente objavuje aj pojem myzijský aj bulharský, teda odpisovačovi bolo jasné, že tieto pojmy nie sú totožné, ale bol presvedčený, že Cyril robil preklady do bulharčiny.

Záver: ŽN podobne ako OL dosvedčuje, že aj Naum pochádzal z Mýzie. Obidva pramene zhodne označujú pôvod Klimenta aj Nauma z tej istej krajiny - Mýzie, teda nie z Bulharska. Takže tento problém sa mení skôr na otázku, čo zna-

mená pojem Mýzia v 10. stor., teda v čase, keď sa týmto pojmom ešte Bulharsko nenazývalo. Bolo by zaujímavé urobiť štúdiu na túto tému, kedy, kde a ako sa používal termín Mýzia. Ako sme uviedli už vyššie, v textoch z 10. stor. Mýzia označovala Moravu. Ak je to tak, potom ŽN aj OL zhodne dosvedčujú, že Kliment aj Naum boli slovenského pôvodu.

KLIMENT OD MÄKKÝCH NECHTOV BOL VYCHOVANÝ CYRILOM A METODOM? OCHRIDSKÁ LEGENDA

„Tak podľa zákona Božieho od mäkkých nechtov bol vychovaný. Tento teda sa stal spolupracovníkom vládncích a vychovávateľom myzijského národa k pobožnosti. A s tými otcami a učiteľmi pretrpel pokušenia od kacírskych síl, ktoré vtedy zavládli, ako o nich hovorí vyššie napísanie (Bulharská legenda).“

Pozorné prečítanie textu nemôže nechať nikoho na pochybách, že sv. Kliment bol od „mäkkých nechtov“, čiže od útleho veku, vychovávaný podľa Božieho zákona. Na výchovu podľa Božieho zákona sa vzťahuje toto určenie veku. A takto vychovaný stal sa spolupracovníkom vládncích (vladykov alebo čelných predstaviteľov krajiny) a vychovávateľom myzijského, čiže slovenského národa k pobožnosti. Až potom nasleduje text o otcoch - Naumovi, Angelárovi a Gorazdovi, a učiteľoch, čiže Cyrilovi a Metodovi, ktorých pisateľ spomína v predchádzajúcom odseku, a s ktorými „pretrpel pokušenia od kacírskych síl“, opísané v Bulharskej legende.

Záver: Z toho jasne vyplýva, že autor dáva do súvisu Klimenta s Cyrilom a Metodom až neskôr. Preto nemožno vytrhnúť z kontextu urobiť ničím neodôvodnenú „skratku“, spojiť prvú vetu s poslednou a hovoriť o tom, že od útleho veku bol vychovaný Cyrilom a Metodom.

(Pokračovanie na str. 12)

„A veľkosť ľudských túžob, kliesnená mnohou ľudskou veľkosťou, kreslí stopu dejín. Z tvorivých samôt veľkých srdc a duchov vzbĺknu veľké myšlienkové, po nich hmotné a spoločenské prerody. Myšlienky sú tak skutočné, že sa časom zmaterializujú.“

(Pavol Strauss)

JANUÁR

(2. január)

Slová smerodajnej sily: „...Kresťania nie sú sektou, ktorá sa separuje, ale alternatívou, ktorá sa presadzuje svojou vierohodnosťou. Kardinál Walter Kasper povedal na Európskej biskupskej synode v roku 2000: Kresťanov v budúcnosti spoznáte podľa toho, čo nebudú robiť.“ (Impulz 2011, č. 3, s. 121)

K tomu by sa mi chcelo s Pavlom Straussom povedať: „Na čo nebudú mať bunky.“ (Porov. jeho: „Nemám buňky na nenávisť.“)

(3. január)

Strauss kdesi hovorí o tom, že Láska sa na zemi započala Kristovým príchodom. - Páter Porubčan mi to teraz potvrdzuje: „Bude treba, aby sme si každý našli svoje miesto a prijali svoju účasť na epochálnom ťažení lásky (viac každodennej ako svia-točnej), ktorá začala Kristovým narodením. Zdá sa to predsa také jednoduché: byť vždy a všade - každý deň - dobrým, milujúcim človekom a nikoho zo svojej lásky nevyklúčať.“

(5. január)

Keď Milan Dvořák písal pred 13 rokmi doslov k Solženicynovmu Rusku v troskách, bolo prirodzené, že sa sústredil na to, v čom sa Solženicyn mýlil. - Keby to bolo dnes, musel by písať iba o tom, v čom má Solženicyn - prorocky! - pravdu; a to pravdu nielen o vývoji v Rusku, ale aj u nás. (A nielen o vývoji minulom, ale aj budúcom.)

Čo by asi Dvořák povedal dnes na svoj protiargument, že demokracia „má jednu veľkú výhodu - osvedčila sa v praxi“?

...Zobral som z police Straussov VII. zväzok (Život je provizorium), že si stránku-dve prečítam; a Strauss nemeškal, aby vstúpil do mojej polemiky s Dvořákom: „Aj realita vie byť vyluhaná a kliatbou ideálu. Lebo nielen to je veľké, čo je. Zaiste je aj to, čo môže byť, aspoň takým veľkým ako to, čo je, ak nie väčším. A nemožno tvrdiť o tom, čo nie je, že by nemohlo byť. To, čo by mohlo byť, má aspoň toľko pravdepodobnosti svojho možného jestvovania, aká je istota pomínutia jestvujúceho.“

Straussove marginálie k chorému duchu Nietzscheho (ktorý sa sám považoval za koncentráciu zdravia) sa veľmi hodia aj na lekárov súčasnej globálnej krízy. Oni síce tiež „veľmi túžia po ozajstnom veľkom a robustnom zdraví a veselosti, ale sú len chorľavým výplodom chorobných premis vonkajšieho i vnútorného prostredia“. Šarapatia právami, pochodiacimi z z najzoterickejších tajov zdanlivej vitality, namiesto toho, aby uznali potrebu liečiť sa.“

Strauss našiel v Engadine dvoch ideálnych predstaviteľov dvoch kontrastných „prúdov človečenstva“ (Hviezdoslav): Nietzscheho a Lipperta. „Jedného, ktorý hľadal zdravie mimo človeka, druhého, ktorý vedel, že človek potrebuje liek a hľadal ho v ňom samom.“

Záver Hviezdoslavovej skladby „Veni sancte...“ je Hymnus, ktorý by mal odzniesť na úvod októbrovej Synody v Ríme:

*Prijď Duchu svätý!
prijď s vzrušením sa božej prírody;
prijď v sváre živlov, v búri národov,
v hôr šume, v jáku mora, v hneve víchru,
vo stone skalisk, v bleskov jagote
a v reči hromovej... Ó, svet ten splanel
tak veľmi! Spodlel v plevel ničomnosti,
je nešeredný, zhníly k základu;
na bahno skvasili ho sluzi pekla
a priestupníci božích zákonov,
na bahno, kaluž... Prijď a vyrkni obrat!
prijď! prispej verným svojim pomocou!*

JULO RYBÁK

S Pavlom Straussom v jubilejnom roku 2012

(30. august 1912 - 3. jún 1994)

*Vo vetra vale prijď! jak k apoštolom
tráviacim v strachu päťdesiaty deň
si zostúpil a v ohňo-jazykov
podobe svitols' jejich nad hlavami,
a týmto krstom, svetla pokropením
i ožiarením ihneď spôsobil's',
že chúlostívi, skromní rybári
sa zrazu stali ducha bohatiermi,
i niesli smelo závet učiteľa
ku národom a plní nadšenia
hlásali umne božský jeho obsah:
ó, zostúp i dnes k pravdy vyznavačom!
Zašumej v jejich tichú izbičku,
kam utiahli sa pred návalom loby,
čo hučí vókol morom vzbúreným,
chtiac pohltiť i onen spásy ostrov;
uč štekot spenených vln odmietaj,
odvracaj pádne zbesilý ich príboj;
uč obnažovať zradu, podlosť mrskaj;
uč vytrvať vzdor všetkým útiskom
a prikorom a krivde, násilenstvu
až do pozdného dychu zmužile;
tak pravdu hájiť uč, oj, pravdu svätú
a istú! v onen päťdesiaty deň
zoslaním Tvojím verne zaručenú...
Prijď, Duchu svätý!*

(Spomínam si pritom, čo sme napísali v Listoch PS 16-17, s. 30: „Čím ďalej tým viac som presvedčený, že Strauss bol poslaný na svet práve kvôli nastupujúcej novej evanjelizácii. - Na biskupskej Synode, ktorá bude v októbri 2012 (tesne po Straussovej storočnici!) by slovenský delegát mal pred zhromaždenie položiť 10 zväzkov Straussovho Zbraného literárneho a mysliteľského diela - a povedať: „Toto je vklad slovenského ducha k novej evanjelizácii Európy.“)

(6. január)

Často uvažujem o tom, že nebyť toho, čo je do ľudí do najhlbšej hĺbky vložené, bolo by všetko úsilie apoštolov pravej viery márne...

Toto „čosi do najhlbšej hĺbky vložené“ Strauss nazval „korene metafyzických potrieb“: „...Jednak ale vidíme, že návraty sú práve tak možné ako pády a krízy, jednak máme všetci ten istý cieľ a zmysel. Tieto „korene metafyzických potrieb“ sú také tuhé, že im nemôže ublížiť nijaká sekera, ani zhotovená z kovu, ktorý zdanlivo cvendží „ľudským, príliš ľudským...“.

Straussovo známe uprednostnenie INTENZITY - akéhokoľvek zamerania - pred

duševnou „huspeninou“: „No fakt je aj to, že ide o intenzitu. A každá intenzita, hoci zdanlivo ináč usmernená, dosiahne cieľ iba v nekonečnom Božom náručí. Ani úder veľkého a akokoľvek vzbĺknúvšieho srdca nemôže zostať inde. Veľké a slobodné gestá srdca sú vždy lepšie ako usmrkané poklony. A „oduševnenie tiel“ je často úprimným výrazom aj iných oduševnení.“

(7. január)

Starší zošit zápisníka mi ponúkol Straus-

akoby naveky pochované (hlavne u nás, u nás!) - za zachránené „nejgeniálnejší a dosud stále ešte nepochopenou, ale občas také nestoudne hanobenou tvorbou a proctvím Dostojevského“ - rovnako tak je v našej kultúre slovanofilstvo zachránené tvorbou a proctvami Hviezdoslava.

(9. január)

Tú obyčajnú prácu, ktorá je však neobyčajná tým, že je vykonávaná s láskou - ktorej venoval Porubčan v svojich Myšlienkach

sovo preborenie sa do nového sveta, ktoré sa kedykoľvek môže naplniť: „Celú minulosť nechať trčať v zmeravených pazúroch zla a v pancieri svojej omladenej nahoty ostať verným čistej ceste nového srdca.“

Závrtná myšlienka Vjačeslava Ivanova, ktorú sa mi žiada vzťahovať aj na Pavla Straussa: „Myšlení národa neprestáva v podobě milionů mystiků kovat duchovní meč, jenž musí odetnout vše, co je Kristovo, od toho, co je vůči Kristu nepřátelské.“ (Subjekt a kosmos, s. 517.)

A to vo svete, ktorý si na ničom tak nezakladá ako na tolerancii!

Bože môj, je toto možné?! - Ivanovovo konštatovanie, že „mystickové Východu a Západu se shodují na tom, že právě slovanství a konkrétně Rusku je v současnosti předán určitý svícen (slovanství se stává světlo-nošem)“ - a Hviezdoslavovo:

*Ha, už sa rozvíja
nebeská svetla lalia,
padajú lupne noci stranou...
Ha! Anjel vykročil z nej
s faklou rozháranou,
a mne ju dáva (ináč jak Prometejovi),
a ja ju prijaj; ona plá mi jak slncový
blesk v temnú zmes, z nej iná,
nová zem sa pojí...*

Ak by sme si postavili otázku, ako je možné, že také prorocké Hviezdoslavovo zjavenie ostalo mimo kolektívneho vedomia národa, nech nás poteší, že tú otázku si kládol už aj Vjačeslav Ivanov: „Kde má svuj pôvod tato odjakživa barbarská nedůvěra ke kulturnímu principu v případě nejgeniálnějších bojovníků za kulturní dílo v Rusku? Odkud se bere tato občasná sebevražedná tendence k uhašení v moři národa všeho, co se osamostatnilo a povzněslo, i kdyby toto povznesení bylo jen povznesení světla a vůdčího majáku nad temným mořem?“

S touto úvahou Vj. Ivanova krásne hrá myšlienka, ktorá mi pred chvíľou preletela hlavou: Nenazval by nejaký slovenský Dostojevskij Hviezdoslava tým Slovákom, akými majú byť Slováci o 200 rokov (ako u Rusov Puškin)?

Tak ako Ivanov považuje slovanofilstvo -

na každý deň hneď tri kapitoly (s. 49-51) - mi podaroval Pavol Strauss...

(10. január)

Obavy budí Sorosovo vyhlásenie, že ak padne Euro, rozpadne sa EÚ a následne skolabuje celé svetové hospodárstvo...

Prorok Pavol Strauss, môžeš začať tancovať ako Jeremiáš!

(12. január)

Beriem do rúk Hviezdoslava, že sa znova pozriem, čo to on vo Veni sancte... hovorí o posloch novej evanjelizácie - ale otvoril sa mi na „Hviezde viery...“, priam prorocky predstihujúcej (v r. 1889!) Rok viery vyhlásený Benediktom XVI.

Pri čítaní Porubčana priam dúpnem ako presne triafa do čierneho súčasnej Svetovej krízy a práve ňou vyvolanej novej evanjelizácie: „Ako dho nám to trvá, kým konečne prichádzame na chuť Jánovým slovám, že hodnoty tejto zeme sú pre všetkých a že sa musíme o ne spravodlivo deliť.“ „Nie je obrovské ťaženie nášho veku za spravodlivé delenie hodnôt našej zeme epochálnym znamením, že sa ľudstvo pripravuje naskutku prijať toto Ježišovo poslanstvo?“

Naše duševné rozpoloženie, naše intenzívne očakávanie nového veku vyjadril Pavol Strauss náhernými slovami: „Sú chvíle, keď je neprítomnosť najintenzívnejšia prítomnosť, keď je vnútorný pohľad odvrátený od tohto života a tohto sveta, keď visíme na nepredstaviteľnej budúcnosti“.

(14. január)

To, čo Strauss kdesi napísal o filozofoch a o pastieroch v betlehemskej maštali, slovami Porubčana povedané vyzerá takto: „Pred tvárou veľkého mystéria, z ktorého sme vyšli a ku ktorému sme povolani, budú sa nám javiť naše múdre dôkazy a špekulácie len ako nezrozumiteľné detské bľabotanie.“

(15. január)

Spomínam si, ako sa naša vnučka začudovala, keď som sa na jej otázku, či sú nejaké veci v Straussovi, ktorým nerozumiem, ochotne pustil do rozprávania o tej povestnej „povale“, ktorú neraz cítim medzi mnou a Straussom... Teraz mi to pripomenul Jozef Porubčan, keď hovorí, že „ako človekovo

bytie, tak i jeho poznanie má svoje limity, ktoré nemôže prekročiť... Lebo keď si človek nechce priznať, že nestačí na mieru celej pravdy, začne si túto pravdu pristirhovať na vlastnú mieru..."

K zápasu Ducha a Hmoty mi Strauss ponúka text: „Kolumbus má pravdu: ak sa nepustíme na plavbu za novými svetadielmi ľudskej duše, opravdivosti a statočnosti, nedôjdeme k rovnováhe potrebnej na zvládnutie rozostúpenej hmoty.“

(17. január)

Čítanie starších zošitov zápisníka vie priniesť človeku prekapatia. - Nedávno som sa rozhorčoval nad tým, že do kultúrnych výročí UNESCO je na rok 2012 za Slovensko zaradený namiesto Straussa Tatarka - a tu v zázname spred 11 rokov čítam:

(24. 1. 01) Tento fakt stojí za zafixovanie. V tom istom čase vychádzajú na Slovensku dve knihy dvoch najvýznamnejších slovenských vnútorných disidentov: Pavol Strauss, Človek pre nikoho, a Dominik Tatarka, Navrávačky. - Porovnanie tých diel a spôsob ich uvedenia na trh mnohé napovedá o nepomere hodnôt, aký na Slovensku panuje, a aký sa intelektuálnou smotánkou horlivo fedruje.

(18. január)

Kardinálny problém našej doby: „Oslabení víry a lásky v poslední době, rozvolnění pout v církevních společenstvích (duchovní chudoba farností) jsou důvody zániku svatosti. (...) Člověk plnící mnoho posvátných funkcí může být duchovně nesmírně nuzný. A naopak chudý v Bohu, svatý, je celé osobou a nepotřebuje žádné funkce ani posvátné tituly - sám září bohatstvím, rozdáva milost za milostí, poněvadž

je bytostně přítomen v tom, který je svatý, a jeho samého bezprostředně projevuje.“ (Pavel Evdokimov, Žena a spása světa)

Niž nádhernejšieho sa o Straussovi nedá povedať, ako že je „sám prítomný v tom, ktorý je svätý, a ktorého samého bezprostredne prejavuje“.

Skúsme, kde sa nám V. zväzok Straussovho Zbraného diela sám otvorí. - A hľa dnešné politické aféry na slovenskej politickej scéne („Gorila“) ako dávajú za pravdu jeho slovám: „Politika je diabolstvo, ktoré ľudí len dráždi a pokúša.“ „Všetci politici sú úbožiaci.“

Ak nám to hovorí prorok, - aké závery máme z toho vyvodit'?

Benedikt XVI. by privítal Straussove slová: „Sami si ničíme všetko. Celá orientácia, i detí, je záujmová. Komerčná morálka vládne svetom. Jedine čistá a primárne duchovne orientovaná rodina je garantom budúcnosti sveta.“

Aj o tom všetkom, čo nám priniesol dnešný deň, platí: „Dakedy si človek myslí, že je konkurenčný boj medzi Bohom a človekom. Ale všetko, i každý výsledok, je vec milosti. Len to niekedy trvá po celý život, kým na to prideme. Vždy je to milosť, keď prideme na to, že všetko je milosť. My sme nič a Boh všetko vo všetkom.“

Ku Kirillovmu hodnoteniu moskovského mariánskeho zázraku sa mi poja Straussove slová: „Ak nás niečo a niekto zachráni, je to nebeská Matka.“

(Patriarcha Kirill: „Pre mňa bolo najotriasajúcejšou udalosťou (minulého roku) prinesenie Pásu Presvätej Bohoro-

dičky, ktoré rozvlnilo celú našu spoločnosť... To ma naplnilo ohromnou nádejou. A nech by akokoľvek skepticky hľadeli na to niektorí ľudia, môžeme pevne dúfať, že viera, tá mohutná bašta, základ nášho národného života, je živá, existuje, a možno viac, ako si to mnohí veriaci uvedomujú.“)

(19. január)

Porubčan ma znova zaviedol k Ženíchovi a jeho priateľovi Jána Krstiteľ - a dnes si k tomu, mysliac na Straussa, pripadá: „Kto prichádza zhora, je nad všetkými. Kto je zo zeme, patrí zemi a hovorí pozemsky.“

Som rád, že si pritom môžem s Porubčanom - s čistým svedomím - povedať: „Mám radosť, že som ženichovým priateľom; mám radosť, že má takú krásnu nevestu; moja radosť je v tom, že ja sa strácam a on rastie.“

Nie, to nie je nadsadené. Veď Pavol Strauss môže smelo so sv. Pavlom povedať: „Už nie ja, ale Kristus vo mne.“

(21. január)

Znova si čítam naklepané stránky „V ústrety Roku P. Straussa“, a keď som prišiel k slovám: „Uprostred bahna prostrednosti duchovnej a charakterovej tečie z nekonečna do nekonečna úzky prúd svätosti ako sladká niť, po ktorej sa možno dostať k pravde“ - hneď mi myseľ preskočila k Puškino- vým veršom:

*В глуши, во мраке заточенья
Тянулись тихо дни мои
Без божества, без вдохновенья,
Без слез, без жизни, без любви.*

(22. január)

Ak by sme hľadali spoločnú modlitbu Rúfusa so Straussom, tu je (jedna z možných): „Najzrejmejšie je neviditeľné. Najpodstatnejšie je nepochopiteľné. Jediná pravda je láska, a láska je kríž. - Kto neverí, spozná v hodine smrti, že ľudský život má zmysel len vtedy, ak je životná cesta ovinutá ako motúz okolo kríža, ako ruženec okolo prstov.“

(23. január)

Ranný dotyk so Straussom. - Tá tma tmúca pred svitaním! „Všetka faloš a zloba života sú také nahustené vo svete, že sa perspektívy strácajú. (...) Celý svet je prešpikovaný zlobou, antikresťanstvom a falšou tých desiatok siekt, ktoré sú neraz v obľube. - Čistí sú bezbranní a slabí. Sila sa zdá na druhej strane. Bože, či si nevieš poradiť? U nás je len trpezlivosť a pokora a dlhý dych srdca.“

Pred 19 rokmi nám Strauss vykreslil taký obraz našich dnešných dní, že by ho všetky médiá mali uverejniť na zvláštnej stránke palcovými písmenami - a naraz! Hádám by sme sa potom spamätali.

Vera, Bože: „Vo výkladnej skrini národa nemáme tie najžiarivejšie osobnosti. Násilie má ešte kredit... A obraz našej terajšej spoločnosti nemá ingerenciu na zastávky našej cesty spásy. Hlas nášho svedomia je zachrípnutý. A ten je rozhodný pre voľbu dnešných rozhodnutí i zajtrajškov záplavami duchovných síl. A čert nespí.“

A aké sú tu prorocké smerom k dnešnej rozkolísanej a roztrasej - vraj zjednotenej - Európe! - Ako je možné, že to nevykričime do sveta?

„Kde sú nádeje minulých generácií európskych duchov a spisovateľov na zjednotenú Európu? (...) Mala by mať prevahu duchovná sféra, veď všetci veria v Boha. A Boh rozumie každej reči, i reči umenia. Len umenie, náboženstvo a hudba zjednotia. Zbytočne hľadať iné cesty. Ani hospodárstvo, ani financie nás nespasia. Veľkosť minulých dôb spočívala v tomto.“

To nám Strauss musel pred 20 rokmi povedať, čo dnes všetci cítime, ale bojíme sa nahlas vysloviť? - „Za všetkým vo svete sú ale i svetové banky. A preto to všetko škripe.“

„Ak nevznikne znova snaha a túžba všetky duchovné elementy Európy naplniť cennými duchmi, nebude zo spojenej Európy nič.“

Európy ako celku! A cennými duchmi sveta ako celku!

Pri včerajšom evanjeliu o povolani prvých učeníkov (Mk 1, 16-20) mi napadlo, že so mnou sa vo vzťahu k Straussovi stalo tiež dačo podobné: zanechal som svoje siete, do ktorých som roky chytal všeličo možné, a vybral som sa za ním. - Či sa mu podarilo urobiť zo mňa rybára ľudí, to ukáže čas...

Prof. Július Rybák (vpravo) v priateľskom rozhovore s MUDr. Pavlom Straussom

Postupuje to! zvolal inžinier, keď po dráhe koľajníc, ktoré položili iba včera, prišiel už druhý vlak plný ľudí, uhlia, nástrojov a potravín. Préria tíško sálala v žiare žltavého slnka, v sinavom opare sa nad obzorom tiahlo vysoké husté pohorie. Divoké psy a užasnuté stepné byvoly sa len nemo dívali, ako sa z pustatiny dvíhal pracovný hluk a zhon, ako sa na zelených priestranstvách zjavili hĺby uhlia a popola a papiera a plechu. Cez vyľakanú zem prenikavo zaznel prvý hoblík, zadnel prvý výstrel a jeho ozvena doletela až k horám, prvá nákovka jasne zacinkala pod rýchlymi údermi kladiva. Vyrástol dom z plechu a nasledujúci deň zas iný z dreva - a potom ďalšie, každý deň nové a čoskoro i z kameňa. Divoké psy a byvoly sa stiahli, krajina skrotla a vydávala plody, už v prvý jar povieval vietor rovinami naplnenými obilím, z ktorých povstávali gazdovské dvory, stajne a kôlne a hradské cesty pretínali divočinu.

Stanica bola dokončená a zasvätená svojmu účelu, rovnako vládna budova i banka, v okolí vyrástalo množstvo len o niekoľko mesiacov mladších sesterských miest. Prišli robotníci z celého sveta, mešťania i dedičania, prišli obchodníci a advokáti, kazatelia i učitelia, bola založená škola, tri náboženské obce, dvoje novín. Na západe boli objavené ropné ložiská a v mladom meste rozkvital veľký blahobyt. Ešte rok a už tu boli vreckári, kupliari, lupiči, obchodný dom, protialkoholický spolok, krajčír z Paríža a bavorská pivnica. Konkurencia susedných miest len urýchlila tempo. Už nechýbalo nič - od volebných prejavov po štrajky, od kinosály po špiritistické spolky. Predávali tu francúzske víno, nórske slede, talianske údeniny, anglické súkna, ruský kaviár. V meste už hosťovali druhoradí speváci, tanečníci a muzikanti. A pomaly sa rodila i kultúra.

Mesto, ktoré bolo spočiatku len novozaloženou osadou, sa začínalo meniť na domov. Ustálil sa tu spôsob pozdravu - spôsob, akým si pri stretnutí pokývnuť, ktorý sa ľahko a jemne odlišoval od pozdravov z iných miest. Muži, ktorí sa podieľali na založení mesta, sa tešili obľube a úcte, vyžarovalo z nich čosi šľachtické. Vyrástla nová generácia, ktorej sa mesto zdalo už ako stará, takmer od večnosti trvajúca vlasť. Časy, keď sa tu ozýval prvý úder kladiva, keď bola spáchaná prvá vražda, keď slávil prvú bohoslužbu a keď vyšli prvé noviny, už boli dávno preč a stali sa históriou.

Mesto si podmanilo susedné mestá a vydvihlo sa na metropolu celej rozľahlej oblasti. Na širokých, presvetlených uliciach, kde kedysi povedľa kaluží a hromád popola stávali prvé chatrče z drevených brvien a zvlákného plechu, sa teraz vážne a dôstojne týčili úradné budovy a banky, divadlá a kostoly. Študenti túlavým krokom mierili na univerzitu a do knižníc, sanitky ticho prichádzali k bránam kliník, auto ktoréhosi poslanca upútalo pozornosť a ľudia mu po-

kynuli na pozdrav. V dvadsiatich mohutných školských budovách z kameňa a kovu slávil každý rok deň založenia veleslávného mesta piesňami a oslavnými prejavmi. Na miestach niekdajšej prerie sa rozprestierali polia, továrne, dediny, pretínalo ju dvadsať železničných tratí, vzdialené pohorie bolo na dosah ruky a horská železnica ho sprístupnila až do srdca lesných roklín. A práve tam, alebo ďaleko na pobreží, si bohatí ľudia postavili svoje letné sídla.

Sto rokov od založenia zrovnalo mesto so zemou až na malé výnimky zemetrasenie. Znovu sa

HERMANN HESSE

Mesto

zdvihlo z trosiek a všetko drevené teraz stálo z kameňa, malé sa stalo veľkým a všetko úzke širokým. Nádražie bolo teraz najväčším v krajine, burza najväčšou na celom kontinente, architekti a umelci zdobili omladené mesto verejnými stavbami, parkmi, fontánami a pamätníkmi. V priebehu ďalšieho storočia získalo mesto povest' najkrajšej a najbohatšej metropoly na zemi, hodnej navštívenia. Prichádzali doň politici a architekti, technici a starostovia cudzích miest a študovali stavby, vodovody, správu a ostatné zariadenia vychýreného mesta. V tom čase sa začalo s výstavbou novej radnice,

obdivovalo gigantické múzeum, ktoré v stovkách sál, nádvorí a hál predstavovalo dejiny mesta od jeho založenia až po ostatnú etapu rozvoja. V prvom, obrovskom preddvorí tohto komplexu stála dávna préria so starostlivo pestovanými rastlinami a zvieratami a s presnými modelmi prvých skromných obydlí, uličiek a zariadení. Tadiaľto sa veselo prechádzala mestská mládež a sledovala chod svojich vlastných dejín, od prvého stanu a drevenej kôlne, od prvej nerovnej úzkokoľajky až po lesk veľkomestských promenád. A mládež, sprevádzaná a poučená

svojimi učiteľmi, sa tu snažila pochopiť veľkolepé zákony vývoja a pokroku, ako sa neopracované mení na jemné, ako sa zo zvieraťa stáva človek, ako sa divoch mení na vzdelanca, núdza v dostatok a ako z prírody povstáva ľudská kultúra.

V nasledujúcom storočí dosiahlo mesto vrchol svojej slávy, ktorá sa rýchlo zväčšovala a rozvíjala v bujnóm dostatku, až kým jej neurobila koniec krvavá revolúcia spodiny. Luza začala tým, že zapálila mnohé z veľkých naftových závodov vzdialených niekoľko míľ od mesta, takže väčšia časť krajiny s továrňami, gazdovstvami

tam vyrastali za jednu noc, lesy mizli, boli spútané vodopády.

Krásne mesto pomaly schudobnelo. Už nebolo srdcom a mozgom celého sveta, ani tržnicou a burzou toľkých krajín. Muselo sa uspokojiť s tým, že sa udržalo pri živote a že v zhone nového veku nezaniklo úplne. Sily, ktoré tu ešte zostali a nezmlizli do diaľok nového sveta, už nemali čo stavať a dobýjať, s čím obchodovať a čo zarábať. Namiesto toho začal klíčiť z už zostatného kultúrneho podhubia duchovný život. V utíchajúcom meste sa rodili učenci a umelci, maliari a básnici. Potomkovia tých, ktorí kedysi postavili na mladej zemi prvé chatrče, trávili teraz s úsmevom svoje dni v tichom, neskorom rozkvetu duchovných pôžitkov a snáh, maľovali bolestnú nádheru machom obrastených záhrad so zvetrávajúcimi sochami a zeleňou vodných hladín a v krehkých veršoch spievali o vzdialenej vrave starých bohatierskych čias alebo o tichých snoch znavených ľudí v starých palácoch.

A tak sa ešte raz do sveta šírilo meno a sláva tohto mesta. A hoci vonku zúrili vojny a ľudia zamestnávali veľkolepé diela, tu vládol v mlčanlivom ústraní mier a veci sa potichu ponárali do lesku zašlých čias: mlkve ulice, s previsajúcimi konármi rozkvitnutých stromov, vybielené fasády obrovských stavieb, snívajúce nad utíchnutými námestiami, machom obrastené lastúry studní v tlmenej hudbe zúrčania hravej vody.

Po mnoho stáročí bolo staré snívajúce mesto ctihodným a obľúbeným miestom pre mladý svet, ospevované básnikmi a navštevo-

nej krajiny sa zmenila na močiar a časť zas na púšť. A z hôr, kde sa rozpadali na prach zvyšky prastarých kamenných mostov a vidieckych sídel, začal pomaly zostupovať nadol les, starý les... Pod sebou zazrel širu zem, ako leží landom a vŕahoval ju kúsok po kúsok do svojho zeleného kraja, tu prekryl močiar šumom zelene a tam zas kamenný zráz mladými a nepoddajnými ihličnanmi.

V meste už napokon nebol nik z pôvodného obyvateľstva, len zberba, zlovoľný, divý kmeň, ktorý si v šikmých a prepádajúcich sa dávných palácoch našiel skryš a v bývalých záhradách a uliciach pásol vychudnuté kozy. Aj toto posledné obyvateľstvo postupne umrelo na choroby a duševnú otupenosť, celú krajinu od zabahnenia postihovali horúčky a napokon sa prepadla do osamienia.

Zvyšky starej radnice, ktorá bývala pýchou svojich čias, sa týčili ešte stále v mohutnosti a výške, ospevované v piesňach všetkých jazykov a opradené nespočetnými povestami susedných národov, ktorých mestá už tiež dávno spustli a ich kultúra sa zvrhla. V detských strašidelných príbehoch a v melancholických pastierskych piesňach sa ešte v skomolenej a prekrútenej podobe tajomne vynáralo meno mesta a zašlej slávy a učenci ďalekých národov, ktoré teraz prežívali svoj rozkvet, prichádzali občas na nebezpečných výpravách do ruín mesta, o ktorého tajomstvách sa dychtivo bavili školáci vzdialených krajín. Vraj sú tam brány z rýdzeho zlata a hrobky plné drahých kameňov a divoké kočovné kmene v tom kraji vraj dodnes uchovávajú roztrúsené zvyšky tisícročného umenia mágov starých mýtických čias.

Les však zostupoval do roviny ďalej, vznikli a zase zanikli jazerá a rieky a les sa posúval a zachvátil a zastrel pomaly celý kraj, zvyšky starých mestských múrov, kaštieľov, chrámov, múzeí a líška a kuna, vlk a medveď osídlili

pustinu. Nad jedným zo zrúcaných palácov, z ktorého nezostal kameň na kameni, rástla teraz mladá borovica, ktorá bola pred rokom ešte prvým poslom a predchodcom rozrastajúceho sa lesa. Dnes sa však už i ona rozhládala po mladom poraste navôkol.

„Postupuje to!“ zvolal d'ateľ, d'obajúci do mohutného kmeňa a spokojne sa díval na rastúci les a nádherný, zelenajúci sa pokrok na zemi.

(1910)

Z nemčiny preložila Katarína Džunková

jednej z najväčších a najnádhernejších budov sveta, a pretože sa táto éra začínajúceho bohatstva a hrdosti mesta šťastne stretla s rozkvetom všeobecného vkusu zvlášť v staviteľstve a sochárstve, stalo sa rýchlo rastúce mesto trúfalým a obdivovaným zázrakom. Vnútrotný okrsok, ktorého stavby stávali bez výnimky zo vzácneho a svetlosivého kameňa, obkolesoval široký zelený pás noblesných parkov a na druhej strane tohto okruhu sa tiahli do diaľok široké bulváre a domy, až napokon pozvoľna vyúsťili do voľnej prírody a na vidiek. Hojne sa navštevovalo a

a dedinami čiastočne ľahla popolom, čiastočne spustla. Mesta samotného sa síce dotklo krviprelievania e hrôzy každého druhu, zostalo však stáť a v ďalších skromnejších desaťročiach sa opäť pozviechalo, hoci sa už nikdy nevrátilo k nobilese niekdajšieho života a stavieb. Za jeho ťažkých čias totiž na druhej strane mora náhle rozkvitla vzdialená zem, oplývajúca obilím a železom, striebrom a inými pokladmi ešte nevyčerpanej pôdy, ktorá ochotne vydávala svoje bohatstvá. Nová zem na seba násilne strhla podlomené sily, snaženie a túžby starého sveta, mestá

vané milencami. A predsa sa život ľudstva predieral stále silnejšie do iných svetadielov. V samotnom meste začali vymierať alebo duševne upadať potomkovia starých usadlých rodín. Aj posledný duchovný rozkvet už dávno dosiahol svoj zenit a zostalo z neho už len rozpadávajúce sa tkanivo. Menšie susedné mestá už dávno zmizli, zmenili sa na tiché ruiny, chvíľami navštevované maliarmi a turistami a chvíľami zas obývané cigánmi a zločincami na úteku.

Po jednom zemetrasení, ktoré však mesto samotné ušetrilo, sa posunul tok rieky a časť spustoše-

Paradoxy trblietania

MATEVSKI, Mateja. *Trblet temných hviezd*. Preložil Igor Hochel. Dunajská Lužná: MilaniUM, 2011, 88 s. ISBN 978-80-89178-45-2.

Aj keď výber Trblet temných hviezd nie je prvým stretnutím slovenskej literatúry s poéziou Mateju Matevského (výber s názvom Oslovenie predka vyšiel v r. 1985), knižka chce predstaviť široké spektrum tvorby tohto macedónskeho básnika. Sympatické pritom je, že okrem prekladov Igora Hochela si sem našlo cestu i päť starších prekladov Františka Lipku. V jednom prípade si možno dokonca porovnať starší a novší preklad tej istej básne (s. 16, 17). Výber teda nemá Matevského len pripomínať. Otázkou zostáva, či je na asi 70-ich stranách možné naznačiť vývin takej rozsiahlej tvorby.

Matevského tvorba sa v tomto výbere vyznačuje viacerými spoločnými črtami. Prvým dojmom pri čítaní je, že sa v nej veľa prvkov opakuje. Vidieť to na viacerých rovinách. Nejde len o opakovanie na syntagmatickej úrovni, prítomnosť slovných (anafora) i vetných opakovacích figúr (paralelizmy, antitézy, refrény) aj amplifikácií a synonymických kumulácií. Vysoká miera opakovania slov a konštrukcií sama osebe ani nie je známkou invencie. Matevski ju ale funkčne využíva. Opakuje hlavne bežné slová z jadra slovného zásoby, pomenúvajúce najzákladnejšie skúsenosti pozorovateľa s prostredím, t.j. tma, svetlo, čierne, cesta, more, svet a pod. Také slová majú silne zakorenené konotácie. Vo verši sa tieto konotácie zachovávajú, a to napr. v konštantných epitetách (napr. čierna veža), no zároveň sa na ploche básne významy daných slov aj ich konotácie „rozbiehajú“ najmä vďaka metafore, voľnému veršu a neprítomnosti interpunkcie: čierna semeno z ktorého sa rodí čierna veža / aby k človeku prevravela iným hlasom jeho vlastným temným hlasom (s. 52).

V básňach sa opakujú aj motívy ako svetlo, tma, krajina, cesta, príbeh (mýtus) či svätotajská muška a viator. Hlavných motívov nie je veľa, sú významovo previazané a nachádzame ich vo vzájomných interakciách (napr. svetlo s tmou či svetlo so svetom). Relatívne chudobné spektrum motívov však dáva bohatstvo tém. Matevski opakuje sa (slová i motívy) reflektuje z rôznych uhlov, mení osoby lyrických subjektov, využíva staré, aby povedal nové a dokonca celý tento proces re-interpretácie reflektuje (preierť pred tvárou sveta / novým jazykom / novými slovami / po ktorých prahne / temný prah krvi, s. 33).

Básnik transcenduje konkrétny priestor a čas, texty smerujú k impozantnej reflexii o večných témach. Transcendovanie priestoru sa prejavuje nielen absenciou konkrétnych reálií, ale znova už

na rovne slovného výrazu, voľbou všeobecných podstatných mien, ako sú napr. krajina, les, more, jazero a úžľabina. Transcendovanie času (aj keď nie je až také markantné) pôsobí invenčnejšie a práve tu sa obnažuje vnútorná rozpornosť autorovej poetiky. Matevski celkovo uprednostňuje vizuálne vnemy a v súlade s touto preferenciou si čas buď „maľuje“ do sugestívnych obrázkov, v ktorých sa plynutie premieta do výsledkov procesov (Dedina sa pomaly rozprestiera / pod kameňom storočia, s. 14), alebo konvenčnejšie čas konfrontuje ako čosi plynúce, no práve vďaka opakovaniu výrazov (napr. refrénom v básni Vyhnaní z raja, s. 9-11) sa kontinuum času „štiepi“ na drobné úlomky, ktoré nasledujú jeden za druhým a iba málo sa od seba líšia. Bezčasovosť sa takto navodzuje vďaka dojmu z apórie. Čas, ktorý patrí medzi hlavné motívy Matevského poézie, je časom ľútostivým (Akoby sa nestalo nič / z toho čo sa uskutočnilo, s. 58), ničiacim (Minul sa čas / riše zanikli, s. 38), unikajúcim (Azda prebleskne obraz / ktorý ukryli / škrabance času, s. 71). Toto ponímanie času, ktoré má mnoho modernistických atribútov, spolu s ďalším výrazným modernistickým motívom, motívom cesty, putovania, vytvára progresívne instrumentarium mnohých Matevského obrazov aj básní z tohto výberu, napr. Tvrdohlavý Odysseus blúdi od strateného času po stratený čas / lásky (s. 44).

Matevského poetika typologicky buduje na protirečeniach a paradoxoch. Nielen na rovne výrazov, kde často badáme oxymorony a paradoxy, ale aj na rovne tematickej, kde paradoxne často vzniká básnická definícia v pointe, ale aj na iných exponovaných pozíciách textu, napr. (...) po obežnej dráhe svetla / ktorú nejestvuje kým jestvuje (s. 22) či Tmavé lono tmy / neviditeľná pevnosť / sa týči do noci temnejšia ako sama temnota (s. 51). Hojné využívanie antitéz, paradoxov a oxymoronov poukazuje na situáciu Matevského lyrických subjektov, ktoré sa zmietajú v rozporoch medzi svetlom a tmou, putujú na koniec ciest bez konca či víťazia, aby napokon rezignovali. Spolu s opakujúcimi sa formálnymi prvkami tendencia k životnému paradoxu poukazuje na afiliácie k akejsi barokizujúcej estetike.

Otázna je v silových poliach dvoch napohľad protikladných umeleckých rámcov (barokizujúceho a modernistického) pozícia človeka, ktorý je najnástojčivejšou témou daných básní. Ak sa o Matevského poézii hovorí ako o prírodnej lyrike, treba dodať, že prírodný kontext má len zástupnú úlohu. Spájanie prírodného a ľudského sa uskutočňuje niekoľkými spôsobmi: od tradičného paralelizmu prírodnej a ľudskej domény cez ich splyvanie v metafore až po sugestivnosť symbolu (napr. v básni Jazero či

Osika) alebo prekvapivosť koláže (Posledný je už prvý / Zahmlená magma / sa prehýba a zvíja / v hĺbočinách, s. 70). Za vyabstrahovaným prírodným svetom vždy tuší človeka, trpiaceho a neistého, zúfalého a čeliaceho času a temnému paradoxu vlastnej existencie: Sme tu Stále premýšľame no strach / pričádza z hĺbok Z neznámych území svedčiac / o krátkej jari (s. 54). Básnické slovo v zmysle logu sa stáva dôležitým nástrojom tohto človeka, Matevski upotrebuje známy „moderný“ motív ontotvornej poézie (objavuje sa už v barokovej Scaligerovej estetike!): reč je preňho svetlá vlna ktorá nám odhaľuje svet (s. 28). Poézia sa stáva spojencom svetla proti temnote. Aj keď takéto ponímanie nie je nové, Matevski ukazuje jeho životaschopnosť v cykle básní o svätotajských muškách (s. 20-31), kde sa opozícia svetla a tmy nanovo zvyznamňuje cez netradičné metafory, motívicky sa do seba prepleťá, čím sa ruší výlučnosť oboch pólov, a vďaka náhľadu z rôznych perspektív sa znásobuje jej tematický potenciál. V týchto básňach sa zároveň zúročuje oná barokizujúca sugestivnosť opakovacích figúr a intenzifikačných výrazových prostriedkov. Vývrcholenie cyklu však nie je barokovo pompézne - práve naopak. Nesmieme dôležitou pre človeka na ceste z temnoty sa ukazuje malá svätotajská muška, ktorá Neprichádzala so schopnosťou osvietiť nás / ale s temnou predzvesťou / krásnej mágie svetla / z ktorého krehkých iskier sa zrodilo / planúce pole úsvitu (s. 29). Teda nie extatické saltá mortale, len prostý, aj keď paradoxný náznak, nie osvietenie, ale tŕnistá cesta k nemu.

Hoci Matevskému svet splyva so svetlom, vyhliadky svet(1)a sú viac než temné - sú nihilistické, pretože za svetom je nič a dokonca nič sa v nič / znova obráti (s. 60). Situácia človeka sa potom najlepšie ukazuje v básni Vyhnaní z raja (s. 9-11), kde prví ľudia osudovo završujú akt vzdoru proti Bohu, zabijajú ho, vediac pritom, že Boha potrebujú: A nech ich [cesty - pridala I. T.] ktokoľvek spustoší znova bude jestvovať horúce oko / ktoré nás naučí naučí nás stavať ich / Nás samotných (s. 11). Osudová existenciálna osamelosť človeka a starosť o bytie, to sú „témy“ po smrti Boha. Barokizujúce tendencie u Matevského v konečnom dôsledku narážajú na tento moderný rozpor, ktorý ich aj oprávňuje, aj problematizuje. Problematizuje ich najmä v niektorých básňach s tendenčným až takmer banálnym záverom, napr. Poetika či Pieseň hrdze.

Samozejmne, nie všetky básne vo výbere možno interpretovať v naznačených intenciách. Značná tematická a motívická prepojenosť drvivej väčšiny z nich však poskytuje čitateľovi pomerne ucelený - aj keď, našťastie, nie rigidný - obraz o Matevského básnickom obraze sveta. Možno teda konštatovať, že zbierka dôstojne obstojí vedľa takých dôležitých prekladateľských počínov z vydavateľstva MilaniUM, ako je preklad Tranströmerovej poézie, a zmysluplne sa ňou vyplňajú biele miesta v našich medziliterárnych vzťahoch.

IGOR TYŠŠ

České „pohmoždeniny“ na slovenskom tele

Medzi české slová, ktoré sa udomácnili v reči Slovákov ešte v časoch vnútenej povojnovej koexistencie, určite patria aj „pohmoždeniny“ a niektoré iné slová odvodené od základu „hmoždiť“.

Naši stavbári aj domáci majstri, ktorí celé desaťročia nakupovali predmety dennej spotreby v ústredne riadených a ústredne kontrolovaných Potravinách alebo v Železiarstve, doteraz používajú názvy rozličných „hmoždiacich“ predmetov nenáležite. Neuvedomujú si, že tieto predmety boli importované do našich obchodov a dielni cez bývalú centralizovanú celoštátnu výrobu a distribúciu s pomenovaním, ktoré nie je ani slovenské, ani presné. Pri ukotvení rozpinky, nástrčky, násuvky alebo kotvičky do dierky v paneli totiž nejde o zámerné mliaždenie, ale o rozpínanie a ukotvovanie.

Prečo sa ani po dvadsiatich rokoch slobodného rozvoja Slovenska mnohí naši ľudia nemôžu zbaviť následkov starého štátneho usporiadania a prečo nevedia pomenovať po slovensky taký drobný predmet nasrčkávaný do dierky vyvrtanej v panelovom dome? Prečo tak lipnú na „hmoždinke“?

A je ešte jedna oblasť života, kde sa vo veľkom „hmoždí“? Ide o záchrannárstvo a nemocnice! Niektorí naši lekári - všetka česká ostat-

Kurzívou

o našom jazyku

ným - ktorí vyštudovali svoj užitočný odbor ešte v časoch uprednostňovania českej terminológie pred slovenskou, dodnes opisujú bolestivé zranenia účastníkov nehody na ceste alebo v stavebníctve ako „pohmoždeniny“, hoci ide zjavne o pomliaždeniny (porušenie mäkkého tkaniva bez porušenia kože, po latinsky contusio).

Dávajme si pozor na takéto drobné poranenia slovenčiny, nemliaždime si ju sami nesprávnymi výrazmi!

Ten čudný zvuk: pí-pí-pí

Tentoraz nejde o cenzúrovanie neslušných slov televíznou technikou. Ide o anglickú výslovnosť písmenka „p“. Stáva sa nám totiž, že mnohí Slováci majú s vyslovovaním jednotlivých písmen v našej abecede veľké ťažkosti. Najmä vtedy, ak majú vyhlásť dajakú dôležitú skratku prevzatú z cudzieho jazyka.

Veľmi často sa napríklad takzvané „PPP projekty“, ktoré poznáme z televíznych politických besied. Pri týchto projektoch ide o spôsob, ako zohnať peniaze na veľkú stavbu, zvyčajne takú veľkú, že presahuje naše momentálne finančné možnosti. Hľadáme preto niekoho veľmi bohatého, ktorý by nám stavbu predbežne zaplatil, pravda, s neveselou vyhládkou, že si ten, čo nám peniaze požičia, bude robiť s hotovou stavbou na našom území najbližších tridsať rokov, čo sa mu zachce, a čo horšie, bude neskôr od nás pýtať peniaze, ktoré nám ochotne požičal, a to aj s úrokmami. Tento spôsob financovania drahej stavby sa v angličtine volá Public Private Partnership, ktorý Angličania v skrátenej a zrýchlenej podobe vyslovujú ako „pí-pí-pí“. Keďže takýto finančný a obchodný inštitút u nás doma nemá tradíciu a teda ani vlastnú skratku (značku), vyslovuje ho nevediaci náš človek takmer po anglicky ako „pi-pi-pi“. Intenzívnym pipaním vynikajú najmä ministri zodpovední za stavby ciest prvej triedy a autostrád, pretože oni stavajú najviac a najdrahšie.

Pípajú dnes prakticky všetci veľkí stavbári a stavebníci. Pípujú spolu s anglickým spôsobom vyslovovania onej značky, teda s jej pí-pí-pí „spellingom“.

Je to však výslovnosť cudzia, jednoznačne nesprávna. V slovenčine sa výslovnosť jednotlivých písmen z abecedy riadi inými pravidlami. Spoluhláska „P“ (veľké P aj malé p) sa má vyslovovať ako PÉ (pé), teda s pridaním hlásky „e“ k spoluhláske „p“, podobne ako vyslovujeme napríklad veľké alebo malé „B“ (bé).

Zlozvyk vyslovovať slová a hlásky v slovenskom texte podľa cudzej výslovnosti sa netýka iba pipaných stavbárskych projektov, je oveľa rozšírenejší a nebezpečnejší. Týka sa aj ďalších všeobecne známych slov a značiek. Tí, čo sa chcú pochváliť angličtinou, od istého času vravia napríklad namiesto u-es-a (USA) „jú-es-ej“. Pomaranč im už nie je pomaranč, ale orindž.

Čo s tým? Nepoznáme inú odpoveď, len tú, ktorú dal Adolfov Peter Zátorecký pred sto dvadsiatimi rokmi Slovákom: S druhým sa rad' a sebou sa rad'!

BLAŽEJ BELÁK

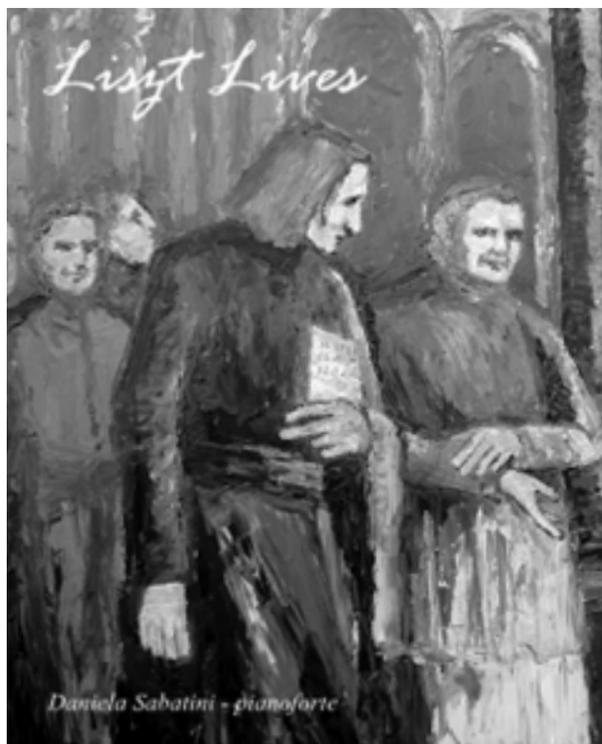
LISZT LIVES - CD DVOJALBUM

Dňa 22. 10. 2011 si celý kultúrny svet pripomenul 200. výročie narodenia Franza Liszta. V Bratislave sa pri tejto príležitosti z iniciatívy MS konal slávnostný koncert Daniely (klavír) a Raffaelly (husle) Sabatiniových, na ktorom zaznela Liszta Krížová cesta, Hymnus pre pápeža, Slavivo Slavno Slaveni. MS vydala pri tejto príležitosti CD dvojalbum.

Listova Krížová cesta pre klavír (na CD 1 č. 14 - 28) je jedinečným príkladom zriedkavého spojenia medzi opisnou a programovou hudbou, ktoré je zrealizované jednotlivými časťami: niekedy ide len o pár taktov, ale ktoré zhuňujú celé operné dejstvá, vzájomne prepojené cez spoločné noty a akordy. Je to nádherný príklad cyklickej opery, s Leitmotívom a recitatívmi, často v rozličných tóninách, podľa osoby a situácie. Je to dielo s hlbokým teatrálnym podtónom, kde vystupujú rozličné postavy. Krížovú cestu Franza Liszta môžeme oprávnene považovať za jedinečnú, duchovnú skladbu pre klavír.

CD dvojalbum obsahuje aj chorály, prelúdiá i vianočné kompozície (na CD 2 č. 3 - 8). Nechýba ani slávny hymnus Slavivo Slavno Slaveni! (na CD 1 č. 2), ktorý Franz List skomponoval pri príležitosti rímskych osláv milénia príchodu sv. Cyrila a Metoda do vlasti našich predkov.

Cena 18,20 eur + poštovné, pre predplatiteľov Kultúry 16,00 eur.

Daniela Sabatiniová - klavír

Lesy sprevádzajú človeka od začiatku jeho existencie. Bez lesov, ich produktov by človek nedosiahol takú úroveň vývoja, akú má dnes, resp. by ľudská civilizácia vôbec neexistovala. Aby sme správne pochopili súčasnosť a správne nasmerovali budúcnosť vývoja spoločnosti treba sa nám vrátiť do histórie. Charakterizujeme preto najprv vývoj využívania lesov, ako producenta dreva, zdroja nedrevných produktov a verejnoprospešných funkcií. Uvedieme ďalej charakteristiku funkčne integrovaného lesného hospodárstva, problémy spojené s jeho realizáciou a návrhy na riešenie.

Vývoj využívania lesov ako producenta dreva

Z hľadiska využívania dreva človekom možno vývoj na území súčasného Slovenska rozdeliť na čiastkové historické úseky:

Obdobie pralesov (od najstarších čias až približne do konca 10. storočia). Drevo sa využívalo ako palivo, pri výrobe keramických predmetov a tavení kovov, opevnení hradov, budovaní príbytkov, vyhotovení domáceho náradia, výrobe zbraní a priemyselných nástrojov, vyhotovení predmetov potrebných na obrábanie pôdy, či pestovania ovocia a zeleniny.

Obdobie ničenia pralesov (od 11. do 15. storočia). Pralesy sa začali meniť na roľa, lúky a pastviny. Využívanie dreva sa rozšírilo najmä pre rozvíjajúce baníctvo a hutníctvo. Hute udržiavali svoju prevádzku výlučne pomocou dreveného uhlia. Už v tomto období sa rozšírili valasi po všetkých horských krajoch nášho územia. Tito mali v ďalších rokoch rozhodujúci vplyv na osudy lesov (valaská kolonizácia - 14. storočie až polovica 16. storočia). Rozvinulo sa piliarstvo. Zaviedli sa píly na vodný pohon. Kôra sa využívala na získanie triesla - konzervovanie kože, výrobu remeňa, dechtu a smoly.

Obdobie počiatkov lesného hospodárstva (od 16. do polovice 18. storočia). Zvyšovala sa potreba dreva pre baníctvo, hutníctvo a háromníctvo. Baníctvo „prekvitalo“ najmä v stredoslovenskej oblasti a na Spiši, pričom práve toto odvetvie spotrebovalo veľké množstvo drevenej suroviny. Vývoj dospel k záveru, že potrebu dreva možno zabezpečiť, ak sa zaviedie správa nad lesmi (banské komory). Zabezpečiť to bolo možné plnou ochranou lesov, na čo vydal cisár Maximilián II. Lesný poriadok (1565).

Obdobie upraveného lesného hospodárstva (od polovice 18. storočia do skončenia prvej svetovej vojny). Potreba dreva naďalej stúpala. Drevo bolo treba na budovanie obydli, rozvoj baníctva. Začala sa šíriť výroba drasla, na priemyselné účely (sklárstvo, mydlárstvo, farbiarstvo). Stupňovala sa výroba papiera (v roku 1809 bolo na území Slovenska 20 papierní). Osobitne sa o zachovanie lesov a rozvoj lesného hospodárstva zaslúžila cisárovná Mária Terézia, ktorá vydala lesný poriadok (Sylvium conservandum et lignicium ordo - 1769, Porádek hor aneb lesu zachování - 1770 - v západoslovenčine).

Obdobie po prvej svetovej vojne do skončenia druhej svetovej vojny. Vytvorila sa Správa štátnych lesov a majetkov, kde sa začalo

presadzovať komplexnejšie spracúvanie drevenej suroviny. Drevo sa spracúvalo na pilách, v celulózkach na papier. Dosť veľký objem surového dreva sa vyvážalo do zahraničia (Nemecko a Maďarsko). Priemerná ročná ťažba surového dreva počas Slovenského štátu bola 4,6 mil. m³. Na celkovej ťažbe sa v roku 1939 podieľali ihličnany 58 %, listnáče 42 %. Pri

ihličnanoch prevládali úžitkové sortimenty (90 %), najmä piliarska guľatina (54 %). Na palivo pripadalo len málo (10 %). Naproti tomu pri listnáčoch pripadalo na palivo vyše 80 %.

Obdobie od druhej svetovej vojny do roku 1989. Takmer všetky lesy prešli do vlastníctva alebo užívania štátnych organizácií lesného hospodárstva. Druhou svetovou vojnou zničené budovy a zariadenia si na rekonštrukciu vyžiadali veľa dreva (realizoval sa dvojročný hospodársky plán). Nastalo obdobie prvých päťročných, industrializácie Slovenska, prezentované ako hospodárske vyrovnanie sa s vyspelejšou českou časťou republiky. V rámci nich sa postavili nové drevospracujúce podniky či kombináty. Tak napr. to bola Bučina Zvolen, Bukóza Vranov, Smrečina Banská Bystrica, Juhoslovenské celulózky a papierne Štúrovo. Vyvinuli sa nové technológie na spracovanie listnatého dreva, najmä buka. Drevo sa do zahraničia takmer nevyvážalo. Ročný objem ťažby dreva na Slovensku v období 1946 - 1989 sa pohyboval od 4,3 po 5,4 mil. m³. Rýchly bol rast výroby

dreva v posledných 5-tich rokoch sa pohybovala od 9 do 10 mil. m³ (zhruba dvojnásobok predchádzajúcich rokov). Drevospracujúci priemysel sa úplne sprivatizoval. Vznikli obchodné spoločnosti, prípadne iné súkromné firmy bez účasti štátu. Po roku 1990 sa začal drevospracujúci priemysel orientovať najmä na ihličnaté drevo. Vzniklo veľa malých pil (viac ako

700), kde je záujem len o piliarske ihličnaté výrezy na výrobu reziva. Nízka je finalizácia výrobkov z dreva. Do zahraničia sa vyváža veľa surového dreva, ako aj jeho polovýrobkov. Napríklad v roku 2009 sa vyviezlo 2,7 mil. m³ surového dreva. Väčšina drevospracujúceho priemyslu je rukách zahraničných monopolov. Domáce drevárske firmy majú charakter stredných a hlavne malých firiem, mnohé z nich majú problém s prežitím.

Vývoj využívania lesov ako zdroja nedrevných produktov

Lesy poskytujú aj nedrevné produkty. Človek keď vyšiel z jaskyne, mal pred sebou prales v ktorom poľoval, lesnými plodmi si priliepal masť na stravu. Postupne sa naučil dobytkárstvu a súbežne s tým aj poľnohospodárstvu. Pri kočovnom živote prešiel cez les, zbral si z neho, čo potreboval, a išiel ďalej. Aj v nasledujúcich obdobiach človek využíval les na uspokojovanie svojich potrieb. Pásoľ v ňom dobytok, zbieral plody, liečivé rastliny atď. Najprv tieto

situácia mení. Ukazuje sa, že najmä nešťatný sektor v lesnom hospodárstve v tomto smere aktivizuje svoje činnosti. Potvrdzujú to aj výsledky a poznatky z prieskumu zberu lesných plodov a húb, realizovaného Lesníckym výskumným ústavom Zvolen, z ktorého vyplynulo, že ich celková hodnota v roku 2007 predstavovala objem 4,4 mld. Sk. Z toho hodnota zberu les-

ných plodov a húb realizovaná na trhu bola 216 mil. Sk.

Vývoj využívania lesov ako zdroja verejnoprospešných funkcií

Verejnoprospešné (mimoprodukčné) funkcie lesov, ich význam pre kvalitu života, súvisia s rozvojom spoločnosti a lesníckou odbornosťou. Determinujú ich potreby spoločnosti a teoretické a praktické vedomosti o lese a lesnom hospodárstve a o správnom využívaní lesných ekosystémov. Základom lesníckej odbornosti sú poznatky o prírode, najmä rastlinoveda, predovšetkým jej časti o stromoch. V stredoveku išlo skôr o praktické poznatky, ktorých cieľom bolo jednostranne zužitkovať isté druhy drevín a ich časti na rozličné účely (liečebné, domáce, priemyselné a obchodné). Skôr sa poznala použiteľnosť dreva pre potrebu ľudstva ako jeho anatomické zloženie. Prv bola známa výroba dechtu z brezovej kôry, ako jeho chemické zloženie. V popredí záujmu bolo využitie lesov a nie ich obnova.

Pravdou je, že opatrenia panovníkov, na zachovanie lesov v minulosti nevyplývali len z obavy z nedostatku dreva, ale aj z nárastu živelných po-

pred povodňami, eróziou pôdy, upevňujú brehy vodných tokov, stabilizujú zväzne územia, spevňujú viate piesky, chránia hornú hranicu lesa, zabraňujú vzniku lavín a pod.). Sú životným prostredím rozličných druhov flóry a fauny. Lesy vytvárajú vhodné prostredie pre ľudí na oddych, rekreáciu, športové aktivity. Preto sú dôležitým komponentom krajiny pre podnikanie v oblasti turizmu. Súčasne produkujú po potravinách našu najvýznamnejšiu a trvalo obnoviteľnú surovinu - drevo, ako aj ďalšie nedrevné produkty.

Tieto pozitívne vplyvy sa v minulosti dávali do súvisu s existenciou lesa (pozitívne externality), či ich priaznivého stavu z hľadiska produkcie dreva. V ďalších rokoch sa prišlo k záveru, že tieto pozitívne vplyvy treba zámernými opatreniami ovplyvňovať či vytvárať. Priekopníkom v tomto smere, bol pracovník Výskumného ústavu lesného hospodárstva vo Zvolene prof. Papánek. Označil ich ako mimoprodukčné, všeužitočné, (nazývali sa aj „ostatné užitočné funkcie lesa“). Vypracoval koncepciu funkčne integrovaného lesného hospodárstva, čo podstatným spôsobom ovplyvnilo ďalšie nazeranie na lesy a ich poslanie.

Funkcie integrovaného lesného hospodárstva jeho koncepcia, súčasná situácia

Funkčne integrované lesné hospodárstvo možno definovať ako optimálne skĺbenie rozmanitých funkcií lesa (produkčných, ekologických a environmentálnych) do harmonického systému jeho obhospodarovania. Má päť znakov:

1. Pri stanovovaní cieľov hospodárenia v lese sa uvažuje so všetkými funkciami lesa, ktoré v daných miestnych podmienkach vyplývajú z prírodných pomerov a zo záujmu spoločnosti (zásada univerzality funkcií lesa).

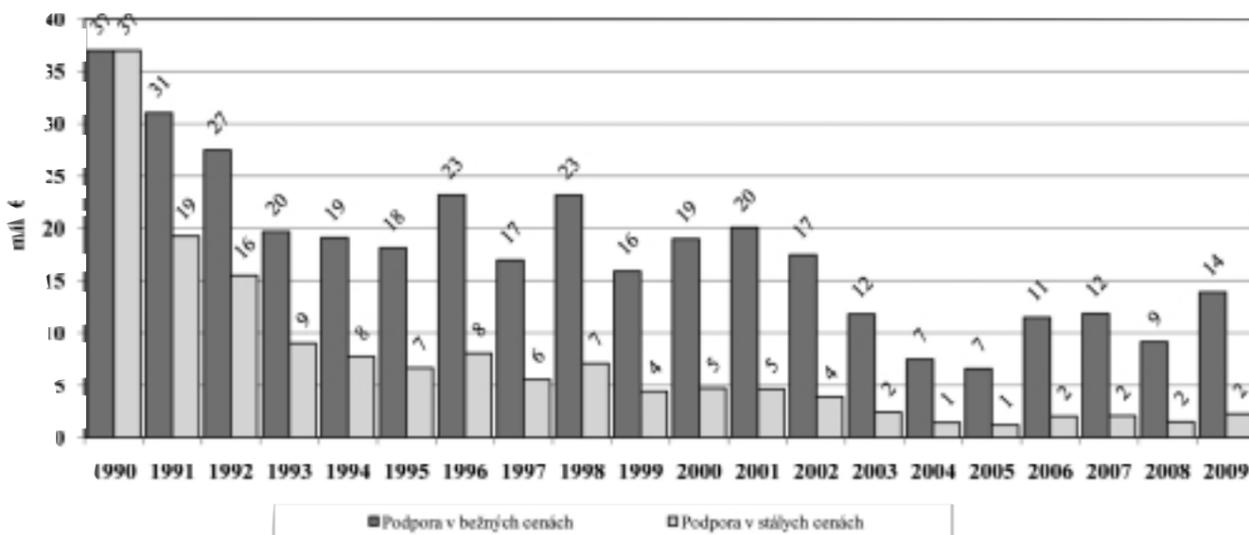
2. Všetky funkcie lesa sa vyjadrujú a merajú v technických jednotkách i v peňažných ukazovateľoch a takto sa navzájom zvažujú, a to bez zreteľa na to, či plnením týchto funkcií lesného hospodárstva získava príjmy, alebo len zásluhy (zásada ekvivalencie funkcií lesa).

3. Hľadajú a skúmajú sa rozličné cesty pre uplatnenie funkcií lesa a zisťuje sa ich ekonomický vplyv na poskytovanie úžitkov, vznik nákladov, potrebu pracovných síl, mechanizmov, investícií a pod. (zásada analýzy funkcií lesa).

4. Z preskúmaných možností uplatnenia funkcií lesa sa vyberie ten variant, ktorý dáva najlepšie výsledky pri najmenších obetiach a tak vyžaduje a navzájom zladuje rôzne funkcie lesa v optimálnych proporciách (zásada optimalizácie funkcií lesa).

5. Integrovanie funkcií lesa sa premieta do lesných hospodárskych plánov a do lesnej prevádzky, takže funkčne integrované lesné hospodárstvo je praktickým naplnením teoretickej koncepcie hospodárenia v lese v optimálnych proporciách (zásada realizácie funkcií lesa).

Teória funkčne integrovaného lesného hospodárstva sa premietla do praktickej aplikácie na Lesoprojekte, Ústave hospodárskej úpravy lesov vo Zvolene v roku 1981 cestou pracovných postupov. Uskutočnila sa funkčná typizácia všetkých lesných porastov na území Slovenska, pričom sa určila prvoradá funkcia a funkcia, ktorá sa umiestnila na druhom mieste. Takýto spôsob obhospodarovania lesov si však vyžadoval a aj vyžaduje vyššie náklady, alebo znamená ujmu na pro-

úžitkového dreva, najmä pri listnáčoch, čo bolo, ako sme už uviedli, výsledkom zavádzania nových technológií pri ich spracovaní.

Obdobie po roku 1990 až doteraz. Počnúc rokom 1990 sa na základe politických rozhodnutí prinavracali vlastnícke a užívateľské práva pôvodným vlastníkom lesov (reprivatizácia). Spojené to bolo s veľkými problémami najmä v dôsledku nedokonalých legislatív. Podľa oficiálnych dokumentov je na Slovensku vo vlastníctve štátu je 41 %. Štátne organizácie lesného hospodárstva však obhospodarujú 55 %. Znamená to, že reprivatizácia lesov sa ešte neukončila. Ročná ťažba

produkty zberal pre svoju potrebu, resp. pre svoju rodinu.

Neskôr človek začal s niektorými produktmi z lesa obchodovať. Rozvinulo sa ich priemyselné spracovanie, najmä na potravinové výrobky. Lesnícke subjekty takéto činnosti rozvíjali v rámci „pridruženej výroby“. Už v druhej polovici minulého storočia začal útlm týchto činností. Štátne organizácie lesného hospodárstva tieto činnosti postupne púšťali. V značnej miere k tomu prispela aj štátna lesnícka politika, keď sa presadil voľný vstup do lesa a možnosť zberu lesných plodov, húb a liečivých rastlín. V ostatných rokoch sa začala

hrm v odlesnených oblastiach. Ľudstvo teda postupne poznávalo význam lesov pre rozvoj spoločnosti, či zabezpečenie kvality života. V novoveku sa na základe praktických poznatkov a výsledkov výskumu prišlo k záveru, že lesy sú najvýznamnejšou zložkou prírodného prostredia a nenahraditeľným stabilizátorom rovnováhy krajiny. Ďalej, že plnia pre človeka životne dôležité funkcie (produkujú kyslík, regulujú dusík, pohlcujú uhlík, zachytávajú emisie škodlivých látok, chránia pred žiarením, pôsobia svojou klímou a pozitívne ovplyvňujú i ľudskú psychiku). Taktiež plnia významné mimoprodukčné funkcie (zachytávajú zrážky, regulujú odtok vody a ju čistia, ochraňujú

dukcia. Tento problém sa v minulosti neriešil, pretože financovanie lesného hospodárstva bolo napojené na štátny rozpočet.

Po zmene spoločenského zriadenia v roku 1990 zaniklo direktívne riadenie hospodárskej činnosti. Prešlo sa na model trhového hospodárenia v rámci ktorého lesné hospodárstvo sa dostalo len do pozície výrobného odvetvia. V hospodárskom mechanizme tržby a príjmy mu plynú za produkciu či predaj hmotných statkov. Zvýšené náklady na funkčne integrované obhospodarovanie lesov, či ujmu ktorá mu vzniká v dôsledku obmedzenia bežného hospodárstva mu nikto nehradí, alebo ak tak nedostatočne. Tieto verejnoprospešné služby zabezpečujú ako

berie do úvahy skutočnosť, že kultúrna krajina je životným prostredím ľudí a označuje to ako „antropocentrické“ spiatocnicke myslenie. V dôsledku takéhoto prístupu k ochrane lesov došlo na Slovensku ku katastrofálnemu premnoženiu podkôrneho a drevokazného hmyzu v smrečínach s vyšším stupňom ochrany prírody. V roku 2009 objem uhynutých stromov predstavoval 5 mil. m³, čo nemá obdobu na našom území v celej histórii.

Obidve ideológie vznikli v USA v 80-tých rokoch minulého storočia. Značne sa rozšírili aj v Európe a predstavujú vážne nebezpečenstvo pre trvalo udržateľný rozvoj lesného hospodárstva. Pretože lesné hospodárstvo nakladá s lesnými ekosystémami tak,

(napr. roku 2008 tržby za drevo tvorili 81 % z celkových tržieb a výnosov lesného hospodárstva). To je typickým znakom monofunkčného lesného hospodárstva.

Je síce pravdou, že súčasné zákonodarstvo ukladá lesy obhospodarovať v zmysle zásad funkčne integrovaného lesného hospodárstva. Má to však skôr deklaratívny charakter. Príčina je vo finančnej podvyživenosti slovenského lesného hospodárstva. „Národohospodári“, či vládnuce štruktúry štátu sa na toto odvetvie dívajú tak, že z príjmov za drevo si má pokryť náklady na zabezpečovanie všetkých funkcií, ktoré plní. Do určitej miery si to zapríčinilo lesné hospodárstvo samo. V dobrej viere sa presadzovalo polyfunkčné (funkčne integrované) lesné hospodárstvo bez toho, aby sa bolo trvalo na zásade, že takéto úlohy môže plniť len ak sa vytvorí primerané podmienky. Z minulého režimu zostali v lesníckom zákonodarstve povinnosti, ktoré sa v ostatných rokoch ešte viac rozšírili, pričom sa ale neriešilo financovanie s tým spojených nákladov, či ujmy z obmedzenia produkčných funkcií lesa. Ešte aj dnes sa hovorí len o „exter-

len čiastočne s produkciou dreva. Okrem toho na lese (aj súkromnom) často profitujú iné rezorty, resp. subjekty (napríklad turistika, elektrotrožnody). Lesnému hospodárstvu chýba vlastná odvetvová (lesnícka) ekonomika, kde by sa zohľadňovali jeho špecifiká.

Ako argumenty tvrdenia, že štát, sa začal dívať na lesné hospodárstvo výlučne ako na jedno z hospodárskych (výrobných) odvetví, ktoré si musí zabezpečiť svoju existenciu výrobou hmotných statkov a preto nie je dôvod, aby tu bola finančná intervencia možno uviesť, že štátna podpora lesného hospodárstva na výkony vo verejnom záujme v roku 2005 dosiahli v stálych cenách len 3 % roku 1990. Na druhej strane, že stúpili požiadavky verejnosti, ako aj štátu (na zabezpečovanie mimoprodukčných funkcií lesa a ochranu prírody, keď výmera lesov účelových, t.j. ochranných a osobitného určenia) narástla na 31,7 %, obmedzenia ochrany prírody (vrátane vtáčích území) sú až na 57,1 % výmery lesov - najviac zo všetkých štátov v Európe. Nakoniec, že aj v hospodárskych lesoch sa berie zreteľ na ich mimoprodukčné funkcie - podľa

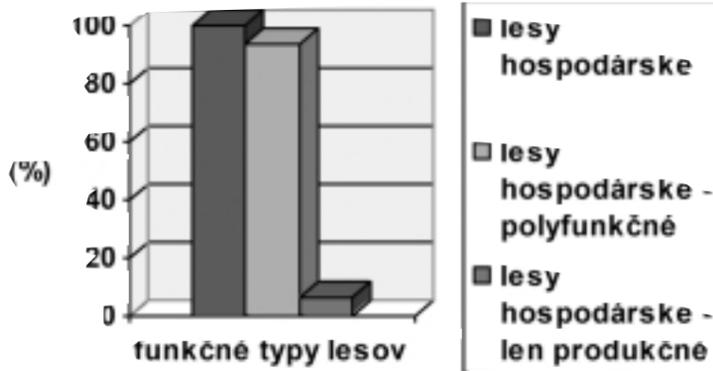
činnosti za úplatu. Týmto by sa podporovala ekonomická stabilita neštátneho sektoru. Služby by boli v jeho prospech a v jeho záujme. Pokiaľ ide o štátny sektor, jeho existencia má svoje opodstatnenie. Tento musí prednostne zabezpečovať plnenie úloh vo verejnom záujme. Obhospodarovanie lesov vo vlastníctve štátu musí po každej stránke dosahovať špičkovú úroveň.

Ako riešiť situáciu?

V súčasnosti musíme viac ako doposiaľ vysvetľovať verejnosti a aj prostredníctvom nej vládnucim štruktúram štátu, že les je najrozhodujúcejšou zložkou krajiny, že bez lesa a lesníctva sa nedá zabezpečiť plná funkčnosť krajiny a garantovať služby, ktoré spoločnosť od lesa požaduje. Ďalej, že lesníctvo predstavuje druhý pilier (po poľnohospodárstve) ekonomickej a sociálnej stability vidieka. Taktiež, že hlavným produktom lesníctva sú verejnoprospešné (environmentálne) služby pre všetkých občanov krajiny. A aj to, že les je nástrojom tlmenia globálnej klimatickej zmeny (viazanie uhlíka). Drevo, či stromová biomasa je trvalo obnoviteľná ekologicky priaznivá surovina, ktorá má široké použitie (stavebný, koštruktúrny, estetický materiál, využitie v bioenergetike, biochémii...) a jeho význam bude stúpať. Taktiež, že aj ďalšie tovary a služby pochádzajú z lesa (divina, huby, plody, sadenice, turistika, rekreácia, poľovníctvo...). A nakoniec, že doterajší spôsob zabezpečovania verejných záujmov formou povinnej trpenej ťarchy už nemôže ďalej pretrvávajúť. Konkrétne, že sa musí prejsť na európsky systém rozšíreného využívania lesov. Lesnícke služby environmentálnej a sociálnej povahy, musia tvoriť súčasť hospodárskej činnosti za úplatu. Týmto sa podporí ekonomická stabilita a funkčnosť lesníctva, ktoré bude schopné, len za tohto predpokladu vyvážené zabezpečovať ekonomické, environmentálne (ekologické) a sociálne funkcie.

Ďalej treba využiť všetky možnosti, ktoré vyplývajú z členstva v EÚ. Samozrejme, aby to bolo možné, treba získať v prvom rade podporu domácich vládnucich štruktúr. Budúcnosť nie je v zbieraní milodarov na úlohy, ktoré lesné hospodárstvo zabezpečuje v prospech spoločnosti, či zlepšenia kvality života občanov. Podľa všetkého nezostáva lesnému hospodárstvu nič iné len dôsledne implementovať verejnoprospešné funkcie, ktoré zabezpečuje, do trhového mechanizmu. Dosť bolo pokusov, aj uznesení ako z verejných zdrojov podporiť, či financovať oprávnené potreby lesného hospodárstva (napr. financovanie nápravných opatrení v lesoch poškodených imisiami). Skutočnosť však bola vždy iná a lesného hospodárstva ostalo na konci radu vládou sľúbených opatrení. Preto sa lesné hospodárstvo nemôže spoliehať na dotčné systémy, ale v prvom rade na seba, a musí robiť to, čo iní producenti výrobkov či poskytovatelia služieb. Treba sa držať zásady, že v súčasnom globalizovanom svete nič nie je zadarmo, za všetko sa platí. Preto treba začleniť verejnoprospešné služby (riadené mimoprodukčné funkcie lesa) do trhového mechanizmu, teda „predávať“ ich ako iný tovar, či platiť ako lesnícke služby.

JOZEF KONÓPKA

trpenú ťarchu, čo ho dostáva do neriešiteľnej finančnej situácie. Aby lesné hospodárstvo mohlo vôbec existovať zvyšuje ťažby dreva, neúnosne sa obmedzuje náklady na pestovnú činnosť, zastavuje sa jeho rozvoj. Prehľbuje sa jeho marginalizácia. Ako pesimistický scenár prichádza do úvahy aj zánik lesníckeho odvetvia, prípadne jeho oslabenie a následné pričlenenie či rozparcelovanie k iným odvetviám. Malo by nedozerné dôsledky pre kvalitu života budúcej generácie.

Krajný ekonomizmus a environmentalizmus

Ide o dve protichodné ideológie, ktoré existenciu odvetvia lesného hospodárstva najviac ohrozujú. Treba uviesť, že tieto principiálne inak chápu lesníctvo ako je jeho poslanie či ako sa to uvádza v oficiálnych domáciach a medzinárodných dokumentoch (zabezpečenie trvalo udržateľného obhospodarovania lesov založeného na primeranom využívaní ich ekonomických, ekologických a sociálnych funkcií pre rozvoj spoločnosti a najmä vidieckych oblastí).

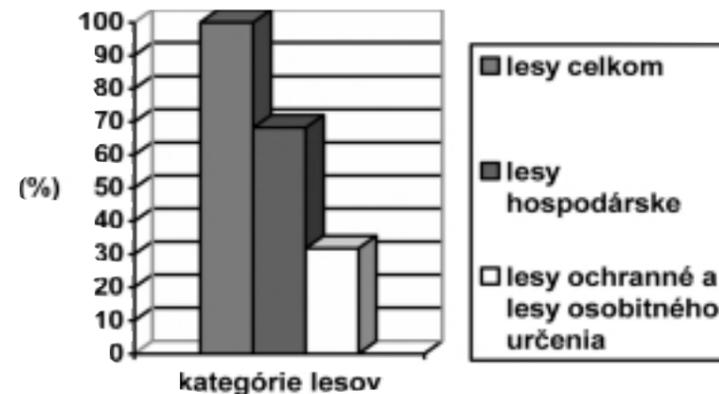
Ekonomizmus - ide o krajný ekonomický či trhový, podnikateľský princíp chápania lesného hospodárstva. Prioritou je tu zisk, ktorý sa dosahuje vo voľnom trhu v zmysle zásady, že všetko vyrieši trh bez regulácie štátom. Presadzuje sa krátkodobá exploatačná činnosť bez ohľadu na budúcnosť. O verejné záujmy nie je záujem, pretože doposiaľ nemajú trhový charakter a vyžadujú regulácie štátom. Prejavujú sa nebezpečnej ideológii majú rozličné formy. Jednou z nich je aj snaha o privatizáciu lesov vo vlastníctve štátu, čo v súčasnosti (v dobe globálnej hospodárskej a finančnej krízy) akceleruje.

Na druhej strane krajný environmentalizmus tvrdí v intenciách hlbinej ekológie: „Všetko čo príroda robí, len dobre robí“. To je základná idea o prístupe k prírode, resp. k lesom. Je to návrat k prírode s výlučným zásahom človeka do lesov. Ne-

aby plnili potreby ľudskej spoločnosti (už uvedené ekonomické, ekologické, sociálne funkcie), dostáva sa medzi mlynské kamene krajného ekonomizmu a krajného environmentalizmu. Ako z uvedenej veľmi stručnej charakteristiky uvedených dvoch prístupov (dvoch ciest, ktoré presadzujú tieto koncepcie) nemá ani jedna na Slovensku budúcnosť. Za reálnu pokladáme funkčne integrované lesné hospodárstvo. Má to svoje opodstatnenie ako aj logické zdôvodnenie. Naopak, predstavitelia uvedených krajných smerov preberajú modely najmä zo Severnej Ameriky. Ide o prístupy, ktoré sú Európe nie len cudzie, ale aj nevhodné a spravidla až škodlivé.

Súhrnné zhodnotenie situácie v lesnom hospodárstve na Slovensku

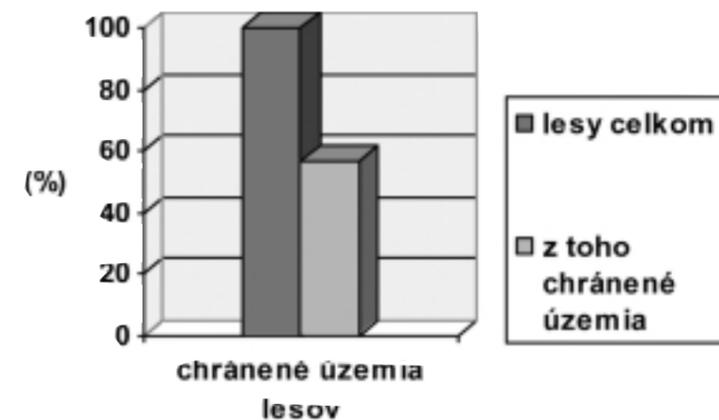
Ak doposiaľ uvedené zhrnieme, možno povedať, že lesné hospodárstvo zabezpečuje produkciu drevnej suroviny (prípadne aj nedrevných produktov). Ďalej, plnenie mimoprodukčných (verejnoprospešných) funkcií (ekologické, environmentálne). K týmto v posledných desaťročiach významne pribudli požiadavky spoločnosti v ochrane prírody a kultúrnej krajiny. Tieto skutočnosti sú všeobecne známe. Menej je však známe, že na zabezpečovanie mimoprodukčných funkcií lesov treba kapitálové zdroje, ako aj to, že požiadavky ochrany prírody ovplyvňujú (obmedzujú) plnenie drevoprodukčnej, ako aj mimoprodukčných funkcií lesa. A to je základný, či hlavný problém prečo toto moderné európske poňatie lesného hospodárstva je u nás skôr ideálnou predstavou ako skutočnosťou. Realita je taká, že sa zatiaľ v praxi nevytvorili podmienky pre funkčne integrované lesné hospodárstvo. Ak situáciu v lesnom hospodárstve zhodnotíme podľa príjmov za jeho činnosti, pridáme k záveru, že tieto v podstate plynú len z vyťaženia a odpredania dreva

nalitách“ (najnovšie službách lesných ekosystémov), čiže akoby verejnoprospešné funkcie, ktoré lesné hospodárstvo zabezpečuje, boli len vedľajším produktom lesnej výroby, či produkcie dreva. Teda, akoby išlo len o združené (samovoľné) mimoprodukčné účinky, zabezpečované samotnou existenciou bežne obhospodarovaných lesov bez nutnosti vkladať do nich ďalšiu energiu a finančné prostriedky. Alebo akoby vlastníkom, či obhospodarovateľom lesov nevznikala ujma na produk-

čnej typizácii iba 6,5 % z nich patrí do čisto produkčného typu.

Tak, ako vo všetkých vyspelých štátoch, aj na Slovensku existuje v podstate dvojité vlastníctvo lesov: štátne a neštátne. Treba si ujasniť, aký je zmysel a postavenie lesov vo vlastníctve štátu a v neštátnom sektore, resp. aká by mala byť štátna reglementácia nakladania s lesmi a spôsobov zabezpečovania verejných záujmov v lesoch súkromných, štátnych, prípadne obecných, cirkevných a spoločenských. Doterajší spôsob zabez-

čnej funkcii z obmedzenia, či zároku ich bežného obhospodarovania. Neberie sa do úvahy, že sú tu aj riadené (aktívne) mimoprodukčné funkcie lesov, na zabezpečovanie ktorých treba cieľavedomú ľudskú činnosť, ktorá nesúvisí alebo ak, tak

pečovania verejných záujmov v neštátnom sektore formou povinnej trpenej ťarchy treba zmeniť. Konkrétne prejsť na európsky systém rozšíreného využívania ich majetku lesníckymi službami (environmentálnej a sociálnej povahy) ako súčasť hospodárskej

(Pokračovanie z 2. strany)

Naum bol rodom Bulhar?

...ZA BULHARSKOM TÚŽILI?

„A vyznavači Kristovi, poučení Pánom, ktorý prikazuje tým, ktorých prenasledujú v jednom meste, aby utekali do druhého mesta túžili za Bulharskom, na Bulharsko mysleli, dúfali, že Bulharsko im dá odpočinok.“

Už z celého slohového štýlu tejto vety je zjavné, že ide skôr o kvetnatú frazeológiu, než o reálnu výpoveď. V porovnaní s ostatnými vidieť, že táto veta nepatrí k vecnému jadrú pôvodného staroslovenského diela ŽKL, ale je druhou štylistickou vrstvou legendy od Teofylakta (či ďalších redaktorov), s parafrázami evanjelia a rozvinutou rečníckou frazeológiou. Ako píše Tunický: „Staroslovenský Život Konštantínov slúžil za základné jadro celého gréckeho Života Klimentovho, ktorého autor k nemu pridal pobožné vymyslenia a rečnícke príkrasy.“

Podľa Tunického: „grécky Život Klimentov bol zostavený na základe panónskych Životov (ŽK a ŽM)... a starobylého slovanského Života Klimentovho, napísaného jeho učeníkom. Ich spracovanie Teofylaktom je vo vyššom stupni umelé, tendenčné a samovoľné. Tunický zostaviteľ BL nepokladá za falšovateľa, ale miestami za tendenčného a nevedomého historika. (s.37) V legende sú zjavné dve spisovateľské individuality a dve štylistické vrstvy. Na jednej strane tu badáme spisovateľa slovanského pôvodu... Jemu patrí opisovanie udalostí spojených s účinkovaním Cyrila a Metoda a ich učeníkov, a to jednoduchým a pritom monumentálnym slohom, podobným tomu, aký poznáme z oboch veľkých životopisov Konštantína a Metoda. Na druhej strane je tu spisovateľská individualita Teofylakta, ktorému patrí prifarbenie sporov o Filioque. Štylisticky je to časť legendy z rozvinutou a kazateľsko-rečníckou, miestami veľmi bombastickou frazeológiou.“

A preto je nanajvýš pravdepodobné, že všetky „bulharské prídavky“ a zámeny termínu slovenský (či sloviensky) na bulharský je neskoršia redakcia pôvodného staroslovenského ŽKL. Ako je tomu napr. v prípade textu: „vynachádzajú slovanské písmená, prekladajú Bohom vnuknuté písma z gréckeho do bulharského jazyka“

V poznámke k textu Bulharskej legendy na strane 66: „To, že slovenský, alebo bulharský národ nerozumel písmam, vyloženým v gréckom jazyku...“ J. Stanislav píše: „Slová „alebo bulharský“ pochodia z neskoršieho prepracovania, respektíve od Teofylakta.“ Ako už bolo povedané, tu neobstojí ani argument, že sa pod pojmom „bulharský“ myslí všeobecne „slovanský“, pretože v tej istej vete sa už nachádza takýto termín pre Slovanov, za aký väčšina považuje aj pojem sloviensky.

Záver: Aj na argument „túžili za Bulharskom“ platí Tunického záver, že autor s textom zaobchádzal svojvoľne a toto je iba tzv. „rečnícka okrasa“ a neskoršia „bulharská vsuvka“. A preto táto veta vôbec nemôže byť ďalším argumentom na určenie etnicity, ako sa to uvádza. Výzerá to tak, že Bulhari si privlastňujú všetko, aj to, čo je zjavné macedónske, či slovenské. Je to pochopiteľné, ak takéto argumenty používali pred 150 rokmi, vzhľadom na malé penzum poznatkov v tej dobe. Ale je neodôvodniteľné používať takéto argumenty ešte aj dnes.

VYHNANÍ BOLI UČENÍCI CUDZIEHO PÔVODU?

Na oficiálnej stránke Bulharskej ambasády sa píše: „Príanie Metodových žiakov dostať sa do Bulharska sa objasňuje tým, že niektorí z nich sú pôvodom Bulhari, ktorí odišli so solúnskymi bratmi šíriť slovanskú osvetu na Veľkú Moravu a teraz sa chcú vrátiť do vlasti.“ Ako vidieť „túžba za Bulharskom“ je zrejme ich „najpádnejší“ dôkaz, že Kliment, Naum a Angelár boli Bulhari.

V tomto prípade ide o tautológiu,

kde sa daný jav dokazuje dvoma navzájom závislými tvrdeniami, ktoré nemožno inak dokázať: Prečo boli vyhnaní učeníci? Lebo sú cudzieho pôvodu! Učeníci sú cudzieho pôvodu, preto boli vyhnaní. A dokola. Ak by sme tento ničím nepodložený argument mali brať vážne, znamenalo by to, že veľké množstvo kňazov a diakonov, okolo 200, u nás boli cudzí, lebo boli vyhnaní alebo predaní do cudziny, čo je evidentný nezmysel.

„A ktorí z kňazov a diakonov boli mladší, tých predávali Židom, sami súc hodní Judášovho osudu...A nebolo ich nijako málo, ale ako sme povedali prv, napočítalo sa ich 200 služobníkov oltára (kňazov).“

Na základe čoho odborníci tvrdia, že

vyhnaní učeníci sú cudzieho pôvodu? V textoch o vyhnaní, nie je o cudzej etnicite ani zmienka! Naopak je tu text, ktorý hovorí o tom, že boli domáci, lebo ani ich pokrvných príbuzných k nim nepustili. A to sa hovorí o tých najvýznamnejších - Gorazd,

Kliment, Naum, Angelár a Laurentius: „Čo sa týka tých, čo zaujímali hodnosť učiteľov, ako tento Gorazd... tak isto aj kňaz Kliment, muž veľmi učený a Laurentius i Naum i Angelár. Týchto a ešte viac iných znamenitých držali spútaných v železách, zatvorených v temnici, kde sa im zakazovala všetka útecha, lebo ani pokrvní, ani známi nijakým spôsobom nesmeli prichádzať k nim.“

Priamo v Živote Metodovom sa hovorí o tom, že v Ríme boli vysvätení slovenskí učeníci:

„Apoštolský ich nazval Pilátnikmi a trojjazyčníkmi, preklial ich a rozkázal jednému biskupovi, ktorý trpel tým istým neuhom, aby vysvätil o slovenských učeníkov troch za kňazov a dvoch za lektorov.“ Ani v tomto prípade nemohlo ísť o všeobecný pojem „slovenskí = slovenskí učeníci“, pretože autor textu, podľa jazykového rozboru, bol pôvodom domáci moravský Sloven, pravdepodobne jeden z popredných žiakov Hlaholskej školy. Dokonca, v II. kap. autor ŽM priamo hovorí, že ide o jeho vlastný národ, ku komu prišli Konštantín a Metod. Preto je nelogické aby sám o sebe a svojich písal tak nejednoznačne.

A hoci je jasné, že v sprievode Cyrila a Metoda sa nachádzali aj nejakí Gréci i príslušníci macedónskych Slovanov z okolia Solúna, je isté, že štatisticky nemohli zohrávať významnú rolu, tak, aby sa všetko prepisovalo na ich obraz. To by totiž znamenalo, že „nesčíselný národ slovenský“, ako ho očití svedkovia vo viacerých historických textoch popisujú, a kvôli ktorému solúnsky bratia prišli, by bol v celej misii Cyrila a Metoda zanedbateľný a nedôležitý. A naopak, špeciálne vyzdvihovaných by bolo pár cudzích Slovanov z byzantského sprievodu. Čo nedáva žiaden zmysel v prípade tak veľkej a významnej misie. Ak by tam aj boli výrazné osobnosti cudzieho pôvodu, iste by o nich bola zmienka už v ŽK alebo ŽM.

Podobne to možno vidieť aj z buly pápeža Hadriána Gloria in excelsis, kde je jednoznačne určené, že Metoda posielal do Slovenských krajín, kde vládnu kňežatá Rastislav, Svätopluk a Koceľ. Čiže pápež sa obracal na konkrétny národ Slovanov-Slovákov a nie na všetkých Slovanov. Nakoniec, krajiny južných Slovanov ani nepatrili pod priamu pápežovu právomoc a Bulharov v tom čase už cirkevne spravovala Byzancia. Ostatní západní a severovýchodní Slovanovia boli zväčša ešte pohania. Vlastnú cirkevnú správu dostali asi až 100 rokov po nás. A keďže

v tom čase nemali ešte žiadnu cirkevnú organizáciu, nepotrebovali ani pápežského legáta. Takže rímsky pápež vôbec nemal dôvod vo svojej bule pojem slovenský používať všeobecne ako slovenský. Práve naopak, uvádza aj konkrétne kňežatá tých slovenských krajín, kam Metoda posielal.

V krátkom životopise Uspenie Cyrilo 14. kap. v Ríme sa dokonca priamo hovorí o konkrétnej nespochybniteľne slovenskej etnicite učeníkov: „Filozofa prijal pápež (Hadrián) s láskou a veľkou ctou. Nasledovali ho učeníci Filozofovi, ktorí boli z Panónie a Moravy. Prikázaním pápežovým vysvätení boli dvoma biskupmi, Formózom a Kondrachom (Gauderichom).“ V Treťom živote

ELENA ŠUBJAKOVÁ

Pôvod sv. Klimenta, sv. Nauma a vyhnaných učeníkov

Naumovom sa hovorí o tom, že medzi tými čo boli vysvätení v Ríme ešte za života Cyrila boli aj Kliment aj Naum. Takže aj o nich to platí, že „boli z Panónie a Moravy“.

Záver: V najpôvodnejších historických správach, ŽK, ŽM, PCM, ŽKL nie je nikde ani najmenšia zmienka o učeníkoch cudzieho pôvodu. Práve naopak, sú tam zmienky o ich domacom pôvode. Všetko to svedčí o tom, že Kliment aj Naum boli domáceho slovenského pôvodu. Argument, že by z nášho územia vyhánali učeníkov cudzieho pôvodu, nemá v týchto prameňoch žiaden podklad.

Osobná výpoveď Klimenta ako nepodstatný argument?

O to viac prekvapuje, že ešte aj taký korunný dôkaz, aký podal náš najznámejší slavista J. Stanislav, sa neberie do úvahy. Proti všetkým zjavne historicky nepresným a nepravdivým tvrdeniam o bulharskej identite Klimenta i Nauma stojí jednoznačné tvrdenie samotného Klimenta, že patrí k národu, kde Konštantín Filozof bol učiteľom. V Pochvale Cyrilovi sa Kliment štyrikrát označuje za člena národa, ku ktorému prišiel Konštantín a u ktorého učil.

PAMÄŤ A POCHVALA CYRILLOVI FILOZOFOVI OD BISKUPA KLIMENTA

Pamiatka a pochvala prebáženého otca nášho i učiteľa slovenského národa, Cyrila Filozofa.

...„Veľbím výrečný jazyk tvoj, ktorým môjmu národu zahrnel si ako hrom, Trojvečného Božstva žiarou svietiac, mrak hriechov si odohnal.“

Veľbím cnostné ruky tvoje, ktorými môjmu národu dážd' Božieho poznania vzišiel, napájajúc rosou prýštiacou z Boha naše srdcia suchopárom hriechov vyprahnuté.

Veľbím bohodivné prsty tvoje, ktorými môjmu národu napísaná bola Božia múdrosť, utajená mnohým, odhľujúc tajomstvá Božieho poznania oslobodzuje od jarma hriechu.

Veľbím zlatožiarne útroby tvoje, z ktorých môjmu národu prúdi živá voda padajúca z výšin skrze tvoje modlitby.“

Pochvalné slovo Cyrilovi (PC) nesie v záhlaví Klimentovo meno a niet príčin neveriť, že ho Kliment napísal. Je to pamiatka napísaná jemne kultivovaným a vyspelým staroslovenským jazykom. PC bola napísaná asi v roku 869-870 pravdepodobne na našom území.

Z kontextu PC vyplýva, že úplne prvý text napísaný Klimentom - jedným z Konštantínových najbližších učeníkov,

vznikol priamo v Ríme, hneď po úmrtí sv. Cyrila ako spomienková reč pri jeho pochovaní vo februári 869. Pritom je v Živote Konštantínovom jasne zaznamenané, že v tom čase (do roku 869) Konštantín Filozof a Metod účinkovali iba u moravských Slovanov. Takže opäť, nemožno hovoriť o tom, že by autor PC mal na myslí aj nejaký iný slovanský národ, alebo dokonca všeobecne všetkých Slovanov, ako sa to obvykle interpretuje.

Ján Stanislav na základe jazykovednej analýzy dospel k jednoznačnému názoru, že Kliment ochridský, ako sa zväčša uvádza, má slovenský pôvod: „Metodových učeníkov viedol Gorazd a popri ňom Kliment. Obaja boli domáceho pôvodu.“ Predkladám skrátený súhrn jeho argumentov:

Sv. Kliment je autorom textu Pochvala Cyrilovi napísaného po Cyrilovej smrti vo februári 869. Text Pochvaly Cyrilovi hovorí o Klimentovom národe a o Klimentovom vzťahu ku Konštantínovi. Kliment v tejto pamiatke označuje štyri razy národ, v ktorom Konštantín pred smrťou účinkoval slovným spojením „môjmu národu“, pričom text pochádzajúci z neskoršej juhoslávkej redakcie tri razy tento výraz vynecháva. Pisomné historické pamiatky jasne hovoria o tom, že Konštantín Filozof Klimentovmu národu, vykonal veľké dielo, a ktorého svedok a spolupracovník bol práve Kliment. Navyše, Kliment aj bližšie definuje „môj národ“, a uvádza jeho etnické i geografické meno - Sloven?sku jazyku. Išlo o územie Slovanov pri Dunaji, dnešných Slovákov. Jazykové črty PC ukazujú na 9. storočie a na kultúrny jazyk Moravy a Panónie. V jeho jazyku sú výrazné črty, známe ešte dnes v strednej slovenčine.

To potvrdzuje aj Nestorov letopis z 11.-12. storočia, ktorý uvádza všetky hlavné kňežatá vládnuce slovenskému národu v 9. stor., teda Rastislava, Svätopluka i Koceľa. Tento údaj je spoľahlivý, pretože krajiny všetkých týchto troch kňežat sa uvádzajú pod jediným menom ako Slovenská zem a to v singulári. Autor legendy si je teda vedomý, že táto zem je obývaná tým istým obyvateľstvom. Tento údaj je o to dôležitejší, že v tom čase už jednotlivé slovenské kmene mali svoje vlastné mená, ktoré udáva práve Nestorov letopis. V geografických názvoch miest a obcí Slovenska i Maďarska nachádzame ešte i dnes pamätníky veľkej epochy Slovákov z čias Cyrila a Metoda.

Záver: S výskumom jazykovedca Jána Stanislava o kmeňovej príslušnosti panónskych Slovanov sa úplne zhoduje správa Nestorovej kroniky. Rastislav, Svätopluk a Koceľ vládli jednému slovenskému kmeňu, ktorý sa nazýval Sloveni, neskôr pomenovaní Slovákmi. Preto aj dielo Konštantína a Metoda možno dnes jednoznačne prísudzovať Slovákom. Kliment sám o sebe vyhlasuje, že je členom slovenského národa, ktorému učiteľ bol Cyril Filozof. Okrem toho Ján Stanislav aj na základe jazykovej analýzy dospel k jednoznačnému názoru, že Kliment ochridský má slovenský pôvod.

Svojvoľné prepisy južnoslovenskej redakcie

Jazykové črty najstaršej redakcie PC ukazujú na 9. storočie a na kultúrny jazyk Moravy a Panónie, pričom text z neskoršej juhoslávkej redakcie vynecháva i mení miesta, ktoré identifikujú etnicitu Klimenta. Podobné javy sú zaznamenané aj pri iných historických textoch.

Ako ukázali viaceré štúdie, jazyk najstaršej staroslovenskej pamiatky Kyjevských listov nie je jazyk mesta Solúna a jeho okolia, je to domáci jazyk moravských Slovanov a Pribinovej Panónie. Z

jazykových črt Kyjevských listov mnohé i dnes existujú na slovenskom jazykovom a etnickom území. Časť jazykových javov Kyjevských listov je očitne vidne spred byzantskej misie. V Kyjevských listoch a Pražských hlaholských zlomkoch sa použil kultúrny jazyk starých Slovákov, ktorý sa v neskorších redakciách prepisoval očividne podľa systému staro-bulharského jazyka. Americký slavista G. Y. Shevelov však pokladá južnoslovenské črty Kyjevských listov za sekundárne, ktoré tam zámenou dosadil južnoslovenský pisár. Shevelov pripomína, že podobne i vo Viedenských hlaholských listoch a vo Vatikánskom hlaholskom texte Illir.4 boli odstránené „veľkomoravské“ fonetické črty a nahradené staromacedónsko-bulharskými.

Svojvoľné prepisy južnoslovenskej redakcie sú veľmi dôležitý moment, ktorý je nutné brať do úvahy ako prvý. Preto nemožno mechanicky preberať takéto texty a používať ich bez kritického aparátu ako platné a vážne argumenty, ako to vyznieva z odbornej literatúry.

Zo všetkého, čo sme doteraz uviedli vyplýva, že s pojmom bulharský narábali svojvoľne, a „bulharské vsuvky“ v textoch opisujúcich cyrilometodskú misiu boli redakciou Bulharov, ktorí buď nepoznali, alebo nerešpektovali historické reálie. Preto tieto texty nemožno používať ako argumenty a robiť z toho seriózne uzávery. Obidva prameň Ochridská Legenda aj Život Nauma zhodne označujú pôvod Klimenta aj Nauma z mýzijského národa, teda nie z Bulharska, pričom v textoch z 10. stor. Mýzia označovala Moravu. Čiže tieto prameňe zhodne svedčujú, že Kliment aj Naum boli slovenského pôvodu. Ak by medzi učeníkmi boli výrazné osobnosti cudzieho pôvodu, iste by o nich bola zmienka už v Živote Konštantínovom alebo Živote Metodovom. O cudzej etnicite cyrilometodských učeníkov a o tom, že by z nášho územia vyhánali učeníkov cudzieho pôvodu, nie je v najpôvodnejších prameňoch žiadna zmienka. Naopak, sú prameňe, ktoré hovoria o ich pôvode z Moravy a Panónie. V Pochvale Cyrilovi Kliment dokonca sám o sebe vyhlasuje, že je členom národa, ku ktorému Cyril a Metod prišli, čiže Slovákov.

Takže, dokiaľ sa nezverejní vážny argument (ak existuje), ktorý by vrátil, vyššie uvedené dobové svedectvá, že v prípade cyrilometodských učeníkov ide o slovenských kňazov, dovtedy máme plné právo považovať ich a priori za Slovanov-Slovákov, pretože sv. Cyril a Metod neprišli k Bulharom, ale ku Slovákom. A ako Slováci by sme si toto právo nemali nechať zobrať len preto, že Bulhari, či Macedóni si zvykli považovať ich za svojich. Naopak, na strane Bulharov je povinnosť, ak si ich chcú privlastniť, serióznym spôsobom preukázať, že nešlo o Slovákov, ale o Bulharov, pretože tie doteraz uvádzané argumenty sú veľmi nepresvedčivé.

Za vyhnanie pravoverných otcov, ktorých sme si neuctili, dodnes si nemôžeme uctiť ani tých, ktorých by sme chceli. Nepoznáme hroby slávnych mužov nášho národa. V prvom rade nevieme, kde spočívajú ostatky sv. Metoda, prvého arcibiskupa Slovákov a podobne i jeho nástupcu - sv. Gorazda, ba ani ďalších našich biskupov Bystríka a iných. Nepoznáme hroby popredných mužov národa - Rastislava, Pribinu, Koceľa, ani Svätopluka či Mojmíra II. Dones Slovenský národ nenašiel hrob ani jednej z týchto osobností. Obhájením slovenskej etnicity Klimenta a Nauma dostávame do slovenskej histórie naše prvé konkrétne osobnosti, ktoré navyše majú vo veľkej úcte všetci južní Slovanovia. Pretože tú kultúrnu a duchovnú prácu, ktorú u nás vykonali sv. Cyril a Metod, vykonali Kliment a Naum v Macedónii a na celom Balkáne. Miesto ich posledného odpočinku v Ochride nám preto ukazuje už konkrétne kontúry našej histórie. To by bol sľubný začiatok prípravy osláv 1150. výročia príchodu Cyrila a Metoda ku Slovákom.